

NÁRODNÁ AGENTÚRA PRE ROZVOJ MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA

Konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov

N Á R O D N Á
A G E N T Ú R A
P R E R O Z V O J
M A L É H O A
S T R E D N É H O
P O D N I K A N I A

Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania
v spolupráci
s Infostatom a Ústavom pre výskum verejnej mienky pri
Štatistickom úrade SR

Konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov

Bratislava 2003

OBSAH	STRANA
ÚVOD	3
I. INOVAČNÉ AKTIVITY MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV V ROKOCH 2000 AŽ 2002	7
1. Formy inovačných aktivít v skúmaných malých a stredných podnikoch	7
2. Inovačná aktivita ako súčasť dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy	11
3. Hodnotenie prínosu inovácií	13
4. Iniciátori inovácií v malých a stredných podnikoch	15
5. Dodávatelia riešení pre inovácie v malých a stredných podnikoch	18
6. Finančné zabezpečenie inovačných aktivít malých a stredných podnikov	19
II. INÉ AKTIVITY MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV ZAMERANÉ NA VLASTNÝ ROZVOJ	23
1. Certifikát systému kvality	23
2. Zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov	24
3. Marketingový prieskum	26
III. ČLENSTVO MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV V PODNIKATEĽSKÝCH ORGANIZÁCIÁCH A ZDRUŽENIACH	28
IV. PODIEL EXPORTU NA OBRATE MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV	32
V. METODIKA VÝSKUMU	34
Hodnotenie terénnej fázy prieskumu z aspektu kvality spolupráce anketárov s respondentami (malými a strednými firmami)	35
VI. ZHRNUTIE	36
VII. ZOZNAM GRAFOV	38

ÚVOD

Malé a stredné podniky tvoria významnú súčasť ekonomiky slovenského hospodárstva, pričom sa na tvorbe hrubého domáceho produktu alebo pridanej hodnoty podieľajú približne šesťdesiatimi percentami. Ich význam v národnom hospodárstve spočíva v tom, že sú hnacou silou jeho rozvoja najmä svojou pružnosťou pri prijímaní a využití najprogresívnejších technológií, tvorby pracovných miest a ako hlavný iniciátor rastu životnej úrovne obyvateľstva. So vstupom Slovenska do Európskej únie sa zároveň zvýšia nároky na tento sektor národného hospodárstva vzhľadom k vysokej konkurencii na európskom trhu. Iba výrobky a služby vysokej kvality, ktoré dokážu uspokojiť stále sa zvyšujúce nároky zákazníkov, sa dokážu presadiť vo vysokej konkurencii jednotného trhu EÚ. Preto sa trvalá inovačná aktivita podnikov, ako jeden z hlavných nástrojov dosiahnutia konkurencieschopnosti javí ako nevyhnutná.

Vláda SR si vo svojom programovom vyhlásení v ekonomickej oblasti dala za jednu z hlavných úloh podporu podnikania a konkurencieschopnosti ekonomiky, pričom sa zaviazala zlepšovať podnikateľské prostredie, zjednodušiť vstup do podnikania, najmä zjednodušením jeho administratívneho procesu a harmonizovať legislatívne predpisy upravujúce malé a stredné podnikanie s legislatívou EÚ. Stanovila si za cieľ podporiť prílev investícií, a tým aj konkurencieschopnosť slovenského hospodárstva. V snahe prejsť od kvantitatívneho rozvoja malého a stredného podnikania ku kvalitatívnemu sa rozhodla prehodnotiť doterajší spôsob podpory malého a stredného podnikania s akcentom na územnú samosprávu a prihraničnú spoluprácu. Zaviazala sa zároveň zabezpečiť zlepšenie koordinácie podporných programov a inštitúcií. Jedným z hlavných inštitucionárnych nástrojov podpory malého a stredného podnikania je Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, ktorej cieľom je rozširovať svoje programy tak, aby umožnili rast technologickej úrovne slovenskej produkcie a jej kvality. Medzi najvýznamnejšie programy jej činnosti pre rozvoj malého a stredného podnikania patrí grantový program na transfer technológií a na zavádzanie systémov kvality ako aj úverové programy s výhodnými úrokovými sadzbami.

Aby malé a stredné podniky na Slovensku mohli čo najefektívnejšie čerpať z uvedených podporných finančných zdrojov a aby ich Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania mohla poskytovať čo najširšiemu okruhu záujemcov, či už so spoluúčasťou štátu alebo Európskej únie, je žiaduca informovanosť o potrebách a možnostiach rozvoja v tejto oblasti. V tejto súvislosti uskutočnil ÚVVM prieskum, ktorého objektom boli malé a stredné podniky na Slovensku s počtom pracovníkov do 249. **Hlavnými cieľmi výskumu bolo zistiť:**

- inovačnú aktivitu malých a stredných podnikov (technologické inovácie, inovácie výrobkov a služieb pre zákazníkov)
- aký prínos pre malé a stredné podniky znamená zavedenie jednotlivých inovácií
- odkiaľ podniky získavajú finančné zdroje pre realizáciu inovácií
- aký percentuálny podiel z obratu firiem predstavujú náklady na inovácie
- členstvo malých a stredných podnikov v podnikateľských organizáciách a združeniach

- aký druh podpory poskytujú podnikateľské organizácie a združenia malým a stredným podnikom pri ich inovačných aktivitách
- aké iné aktivity zamerané na vlastný rozvoj využívajú malé a stredné podniky (certifikát systému kvality, zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov, marketingový prieskum)
- výšku podielu exportu na obrate malých a stredných podnikov

Projekt „Inovačná kapacita malých a stredných podnikov“ je súčasťou programu Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania a koncentruje sa na zmapovanie situácie v slovenských podnikoch a na získavanie relevantných informácií o tom, v čom by mal štát a ďalšie inštitúcie pomôcť pri prekonávaní počiatočnej bariéry plného začlenenia sa slovenských podnikov do prostredia jednotného trhu EÚ. Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania plánuje získané poznatky pretransformovať do návrhov pre administratívne a legislatívne zlepšenie podnikateľského prostredia na Slovensku ako aj do koncipovania podporných programov pre prekonanie existujúcich problémov. V rámci uvedeného programu je projekt „Inovačná kapacita malých a stredných podnikov“ už v poradí siedmym prieskumom zameraným na problematiku malých a stredných firiem, ktorého realizátorom je Ústav pre výskum verejnej mienky (ÚVVM) pri ŠÚ SR a Inštitút informatiky a štatistiky (INFOSTAT).

Prieskum realizoval Ústav pre výskum verejnej mienky v spolupráci s Inštitútom informatiky a štatistiky v dňoch 13. až 28. novembra 2002 na území celého Slovenska, pričom jeho cieľovými objektami boli **malé podniky s 0 až 9 a s 10 až 49 zamestnancami a stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami**. Informácie o výbere vzorky malých a stredných podnikov, reprezentatívnosti vzorky, spôsobe vyhľadávania predstaviteľov vybraných podnikov v teréne, poznatky z priebehu uskutočnených rozhovorov externých spolupracovníkov - anketárov s respondentami a ich vyhodnotenie obsahuje samostatná kapitola informatívnej správy – metodika výskumu na strane 33 predkladanej informácie z výskumu.

Nasledujúca tabuľka prináša prehľad štruktúry skúmaných podnikov, ktoré sa zúčastnili výskumu.

Rozdelenie skúmaných podnikov z hľadiska počtu zamestnancov a hlavnej činnosti (údaje v %)				
Hlavný druh činnosti podniku podľa OKEČ	Počet zamestnancov v podniku			
	0 - 9	10 - 49	50 - 249	celoslov. priemer
priemyselná výroba	14	27	37	22
poľnohospodárstvo/potravinárska výroba	2	6	10	5
obchod	23	11	6	16
hotely/reštaurácie/pohostinstvo	1	0	1	1
stavebníctvo	14	27	16	19
doprava/pošta/telekomunikácie	8	3	3	5
peňažníctvo/poistovníctvo	2	1	0	1
iné	36	25	27	31

Vzhľadom na relatívne veľký podiel malých a stredných podnikov, ktoré respondenti vo svojich odpovediach zaradili do skupiny tzv. **iných** uvádzame ich prehľad aj s frekvenciou ich výskytu v zisťovaní:

„Služby – nešpecifikované“ (75x), „vedenie účtovníctva“ (31x), „predaj a servis výpočtovej techniky“ (26x), „projektovanie“ (22x), „poradenstvo“, „reklama a propagácia“ (18x), „bezpečnostná služba“ (13x), „sprostredkovateľská činnosť“, „elektroinštalácie“ (7x), „výroba a dodávka tepla“, „vydavateľská činnosť“, „zabezpečovacie systémy“, „geodetické práce“ (6x), „drevoz výroba“, „audítorská činnosť“ (5x), „zdravotníctvo“, „veda a výskum“ (4x), „energetika“, „opravárenská činnosť“, „zber druhotných surovín“ (3x), „polygrafická výroba“, „správa bytov“, „baníctvo a geologický prieskum“, „výroba ortopedických pomôcok“, „komerčný právnik“, „marketing“, „oprava automobilov“, „výroba textilných strojov“ (2x), „prevádzkovanie televíznych káblových rozvodov“, „predaj a servis poľnohospodárskej techniky“, „zámočnícke a zvaracie práce“, „prieskum verejnej mienky“, „architektonické a inžinierske práce“, „spracovanie rýb“, „prenájom budov“, „cestovný ruch“, „dodávka strojárnských technológií“, „umelecká činnosť“, elektronické signalizačné zariadenia“, „spracovanie zvuku a audiovizuálnych nosičov“, „výroba rozvádzačov“, „priemyselné čistenie“, „archivácia dokumentov“, „farmaceutický priemysel“, „poisťovníctvo“, „elektromontáž“, „colná deklarácia a špedícia“, „výroba elektrickej energie“ (1x)

Najväčšia časť malého a stredného podnikania v uskutočnenom prieskume je koncentrovaná na „inú“ obchodnú činnosť, ako boli uvedené v registri (31%) a to predovšetkým v najmenších firmách do 9 zamestnancov (36%). Druhú najväčšiu skupinu tvoria podniky zamerané na priemyselnú výrobu (22%). Priemyselná výroba je koncentrovaná v najväčšej miere v stredných podnikoch s 50 až 249 pracovníkmi (37%). Malé a stredné podniky zaoberajúce sa stavebnou činnosťou sú v zisťovaní zastúpené 19% podielom, pričom v nej prevažujú firmy s 10 až 49 zamestnancami (27%).

Z hľadiska krajového členenia Slovenska sú v jednotlivých regiónoch pomerne výrazné rozdiely v zastúpení malých a stredných podnikov podľa hlavného druhu činností, ktorý má firma zapísaný v obchodnom registri, ako to dokazuje aj nasledujúca tabuľka.

Rozmiestnenie jednotlivých malých a stredných podnikov podľa hlavného druhu činností v krajoch SR (údaje v %)								
Kraj sídla podniku	Hlavný druh činnosti podniku podľa OKEČ							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bratislavský	11	3	19	0	16	4	3	44
Trnavský	22	9	21	1	19	6	0	22
Trenčiansky	31	6	12	0	24	4	1	22
Nitriansky	26	5	18	1	25	3	1	21
Žilinský	35	1	12	0	15	3	0	34
Banskobystrický	20	7	21	2	19	11	0	20
Prešovský	30	5	9	1	21	7	0	27
Košický	16	6	18	1	17	6	1	35
Celoslovenský priemer	22	5	16	1	19	5	1	31

Legenda:

1. - priemyselná výroba
2. - poľnohospodárstvo/potravinárska výroba
3. - obchod
4. - hotely/reštaurácie/pohostinstvo
5. - stavebníctvo
6. - doprava/pošta/telekomunikácie
7. - peňažníctvo/poist'ovníctvo
8. - iné

V tomto výskume najrozšírenejší druh činnosti malého a stredného podnikania – „iný“, je vo väčšej miere ako celoslovenský súbor zastúpený v Bratislavskom kraji (44%), naopak, výrazne menej v Nitrianskom (21%) a Banskobystrickom (20%) kraji. Významne najviac podnikov s priemyselnou výrobou, ktorých predstavitelia sa zúčastnili výskumu bolo v Žilinskom kraji (35%) a podniky zaoberajúce sa stavebníctvom sa nadpriemerne vyskytovali v Nitrianskom kraji (25%). Malé a stredné podniky s obchodom ako hlavným druhom činnosti zapísaným v Obchodnom registri boli častejšie zastúpené v Trnavskom a Banskobystrickom kraji (po 21%).

Rozmiestnenie jednotlivých veľkostných skupín skúmaných firiem v krajoch SR (údaje v %)			
Kraj sídla podniku	Počet zamestnancov v podniku		
	0 - 9	10 - 49	50 - 249
Bratislavský	57	31	12
Trnavský	49	40	11
Trenčiansky	37	42	21
Nitriansky	46	39	15
Žilinský	49	34	17
Banskobystrický	59	28	13
Prešovský	35	46	19
Košický	57	34	9
Celoslovenský priemer	50	36	14

V prieskume sa zúčastnilo najviac firiem s počtom zamestnancov 0 – 9, a to najmä v Banskobystrickom (59%), Košickom a Bratislavskom (po 57%) kraji. Podniky s počtom zamestnancov od 10 do 49 mali v súčasnosti reprezentantov predovšetkým v Prešovskom (46%) a Trenčianskom (42%) kraji. Najväčšie podniky (50 – 249 zamestnancov) mapoval aktuálny prieskum hlavne v Trenčianskom (21%) a Prešovskom (19%) kraji.

I. INOVAČNÉ AKTIVITY MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV V ROKOCH 2000 AŽ 2002

I. 1. Formy inovačných aktivít v skúmaných malých a stredných podnikoch

V súvislosti so vstupom Slovenska do Európskej únie musia malé a stredné podniky čeliť vysokej konkurencii nielen na domácom, ale aj na jednotnom európskom trhu, kde iba výrobky a služby vysokej kvality dokážu uspieť. Dalo by sa predpokladať, že v záujme zachovania vlastnej konkurencieschopnosti, uskutočňujú malé a stredné podniky rôzne inovačné aktivity zamerané na inováciu technológií, výrobkov alebo služieb pre zákazníkov.

Realizovali malé a stredné podniky na Slovensku v rokoch 2000 až 2002 nejaký druh inovačnej aktivity? (údaje v %) ^{1/}			
Odpovede:	Druh inovačnej aktivity		
	Technologické inovácie	Inovácia výrobkov	Inovácia služieb pre zákazníkov
Zaviedli úplne novú technológiu/výrobok/službu	12	16	16
Podstatne vylepšili existujúcu technológiu/výrobok/službu	35	26	38
Nerealizovali žiadnu technologickú inováciu/neinovovali žiadny výrobok/neinovovali žiadnu zo služieb	36	31	33
Povaha technológie/výrobku/služby vylučuje akúkoľvek inováciu	21	34	18

V realizovanom prieskume súhrnne viac než polovica (54%) oslovených malých a stredných podnikateľov uviedla, že v rokoch 2000 až 2002 realizovala inováciu služieb pre zákazníkov, t.j. buď zaviedli úplne novú službu, alebo podstatne vylepšili už existujúcu službu pre zákazníkov. Necelá polovica skúmaných firiem (47%) buď zaviedla úplne novú technológiu alebo podstatne zlepšila existujúcu technológiu. Najmenší počet inovačných aktivít malých a stredných podnikov bol zameraný na inováciu výrobkov, čo súhrnne potvrdili viac než dve pätiny zodpovedných pracovníkov (42%). Približne rovnaké podiely oslovených malých a stredných podnikateľov uviedli, že nerealizovali žiadnu technologickú inováciu (36%), neinovovali žiadnu zo služieb pre zákazníkov (33%), alebo neinovovali žiadny výrobok (31%).

Ktoré malé a stredné podniky realizovali v rokoch 2000 až 2002 technologické inovácie (údaje v %) ^{1/}				
Počet zamestnancov v podniku	odpovede:			
	01	02	03	04
0 – 9	8	23	43	29
10 – 49	15	42	33	15
50 – 249	21	55	19	13

^{1/} Súčet percent prevyšuje 100 pre možnosť uviesť viac odpovedí

Hlavný druh činnosti podľa OKEČ				
priemyselná výroba	20	51	32	3
poľnohospodárska a potravinárska výroba	20	52	34	0
obchod	12	23	36	33
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	13	13	38	38
stavebníctvo	10	32	43	18
doprava/pošta/telekomunikácie	9	11	57	26
peňažníctvo ^{*/}	0	8	23	69
iné	9	33	32	31
Kraj sídla podniku				
Bratislavský	12	26	30	36
Trnavský	7	30	46	17
Trenčiansky	13	47	36	10
Nitriansky	17	31	40	19
Žilinský	19	34	34	18
Banskobystrický	14	36	38	16
Prešovský	12	48	37	11
Košický	5	33	41	23
Celoslovenský priemer	12	35	36	21

Legenda:

01 – zaviedli sme úplne novú technológiu

02 – podstatne sme vylepšili existujúcu technológiu

03 – v našom podniku sme nerealizovali žiadne technologické inovácie

04 – povaha našej technológie (našich technológií) vylučuje akúkoľvek inováciu

- Úplne novú technológiu zaviedli v rokoch 2000 až 2002 v porovnaní s celoslovenským priemerom väčšinou stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami (21%), zaoberajúce sa poľnohospodárstvom, resp. potravinárskou výrobou a priemyselnou výrobou (po 20%) a sídliace najmä v Žilinskom (19%) a Nitrianskom (17%) kraji.
- Medzi podnikmi, ktoré podstatne vylepšili svoju už existujúcu technológiu prevažovali vo zvýšenej miere firmy s počtom zamestnancov 10 až 49 (42%), 50 až 249 (55%), ďalej podniky so zameraním na poľnohospodárstvo a potravinársku výrobu (52%), ako aj priemyselnú výrobu (51%) a v optike krajového členenia respondenti z Prešovského (48%) a Trenčianskeho (47%) kraja.
- Tvrdenie, že vo svojom podniku nerealizovali žiadne technologické inovácie vyslovili vo väčšej miere ako je celoslovenský priemer v najmenších podnikoch do 9 zamestnancov (43%), vo firmách zaoberajúcich sa dopravou, poštami a telekomunikáciami (57%), stavebnou činnosťou (43%). Z regionálneho hľadiska to potvrdili reprezentanti podnikov v Trnavskom (46%), Košickom (41%) a Nitrianskom (40%) kraji.
- Pätina respondentov vyslovila názor, že povaha ich používanej technológie vylučuje akúkoľvek inováciu. V tomto zmysle sa vyjadrili hlavne predstavitelia najmenších podnikov (29%), ďalej zástupcovia firiem, ktorých hlavným druhom činnosti je podnikanie v oblasti peňažníctva (69%), hotelierstva (38%), obchodu (33%) a iný druh činnosti (31%). Z hľadiska krajového členenia to potvrdili podniky sídliace v Bratislavskom kraji (36%).

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

Ktoré malé a stredné podniky realizovali v rokoch 2000 až 2002 inováciu výrobkov (údaje v %) ^{1/}				
Počet zamestnancov v podniku	odpovede:			
	01	02	03	04
0 – 9	9	18	36	40
10 – 49	19	31	29	28
50 – 249	30	39	19	26
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ				
priemyselná výroba	36	44	25	8
poľnohospodárska a potravinárska výroba	46	36	30	4
obchod	11	21	34	38
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	25	38	13	38
stavebníctvo	7	22	40	35
doprava/pošta/telekomunikácie	6	9	43	48
peňažníctvo ^{*/}	0	0	31	69
iné	7	20	27	50
Kraj sídla podniku				
Bratislavský	15	23	23	45
Trnavský	11	18	46	27
Trenčiansky	22	28	31	28
Nitriansky	16	30	33	26
Žilinský	14	29	29	34
Banskobystrický	14	31	35	25
Prešovský	20	31	33	26
Košický	12	20	33	39
Celoslovenský priemer	16	26	31	34

Legenda:

01 – zaviedli sme výrobu úplne nového výrobku

02 – podstatne sme vylepšili nami doteraz vyrábaný výrobok

03 – neinovovali sme žiadny z našich výrobkov

04 – povaha nami vyrábaného výrobku (výrobkov) vylučuje akúkoľvek inováciu

- Takmer šestina zástupcov malých a stredných podnikov, ktorí boli v rámci zisťovania oslovení, uviedla, že ich firma v rokoch 2000 až 2002 zaviedla výrobu úplne nového výrobku. Takáto inovačná aktivita je vo väčšej miere v porovnaní s priemerom za celoslovenský súbor charakteristická pre stredné firmy s 50 až 249 zamestnancami (30%), ďalej pre firmy, ktorých hlavným druhom činnosti zapísaným v Obchodnom registri je podnikanie v oblasti poľnohospodárstva, resp. potravinárskej výroby (46%) a priemyselnej výroby (36%) a pre podniky, ktoré pôsobia v Trenčianskom (22%) a Prešovskom (20%) kraji.
- Podstatné vylepšenie doteraz vyrábaného výrobku vo svojej firme potvrdili najmä respondenti zastupujúci podniky s činnosťou zameranou na priemyselnú (44%) a potravinársku (36%) výrobu a predstavitelia podnikov z Prešovského, Banskobystrického (po 31%) a Nitrianskeho (30%) kraja. Inovácia zameraná na vylepšenie už existujúceho

^{1/} Súčet percent prevyšuje 100 pre možnosť uviesť viac odpovedí

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

výrobku je charakteristická vo zvýšenej miere pre stredné podniky s počtom zamestnancov 10 až 49 (31%) a 50 až 249 pracovníkov (39%).

- Podniky, ktoré neinovovali žiadny zo svojich výrobkov pochádzajú hlavne zo skupiny najmenších – s počtom pracovníkov do 9 zamestnancov (36%), podnikajú v oblasti stavebníctva (40%), dopravy, pôšt a telekomunikácií (43%) a sídlia hlavne v Trnavskom kraji (46%).
- Povaha vyrábaného výrobku je prekážkou pre akékoľvek inovácie najmä pre malé podniky s menej ako 10 zamestnancami (40%), tiež pre firmy zamerané na dopravu, pošty a telekomunikácie (48%), obchod (38%), hotely, reštaurácie a pohostinstvá (38%), peňažníctvo (69%) a inú činnosť (50%). Z krajového hľadiska je inovácia produkovaných výrobkov nemožná pre podniky so sídlom v Bratislavskom (45%) a Košickom (39%) kraji.

Ktoré malé a stredné podniky inovovali v rokoch 2000 až 2002 niektorú zo služieb pre zákazníkov (údaje v %) ^{1/}				
Počet zamestnancov v podniku	odpovede:			
	01	02	03	04
0 – 9	11	31	40	21
10 – 49	18	44	28	16
50 – 249	28	51	20	16
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ				
priemyselná výroba	18	38	41	10
poľnohospodárska a potravinárska výroba	14	38	38	12
obchod	20	34	31	21
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	13	50	38	13
stavebníctvo	13	43	29	17
doprava/pošta/telekomunikácie	13	37	46	13
peňažníctvo ^{*/}	8	8	31	54
iné	16	39	28	24
Kraj sídla podniku				
Bratislavský	19	32	24	31
Trnavský	13	33	37	21
Trenčiansky	17	43	34	15
Nitriansky	11	43	40	12
Žilinský	17	42	34	13
Banskobystrický	18	45	32	11
Prešovský	17	40	38	10
Košický	12	39	40	15
Celoslovenský priemer	16	38	33	18

Legenda:

01 – zaviedli sme úplne novú službu

02 – podstatne sme vylepšili nami doteraz poskytovanú službu

03 – neinovovali sme žiadnu z našich služieb

04 – povaha nami poskytovanej služby (služieb) vylučuje akúkoľvek inováciu

^{1/} Súčet percent prevyšuje 100 pre možnosť uviesť viac odpovedí

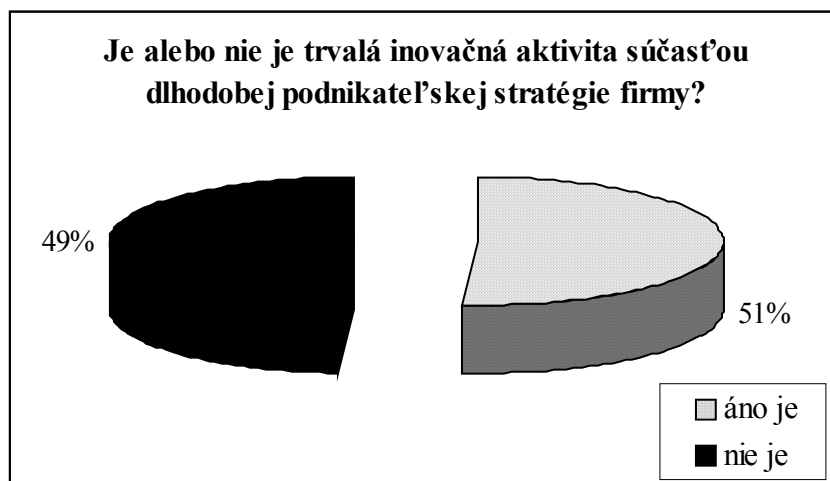
^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

- Medzi podnikmi, ktoré v rokoch 2000 až 2002 zaviedli úplne novú službu pre zákazníkov prevažujú stredné firmy s počtom zamestnancov od 50 do 249 (28%) a spoločnosti zamerané na obchodnú činnosť (20%).
- Výrazne vylepšiť doteraz poskytovanú službu alebo služby pre zákazníkov sa v období rokov 2000 až 2002 rozhodli hlavne stredné podniky s 10 až 49 pracovníkmi (44%) a s 50 až 249 zamestnancami (51%), ďalej podniky, ktorých sféra činnosti patrí pod hotely, reštaurácie a pohostinstvá (50%), stavebné firmy (44%) a podniky s pôsobnosťou v Banskobystrickom (45%), Trenčianskom a Nitrianskom kraji (po 43%).
- Tretina skúmaných malých a stredných podnikov neinovovalo žiadnu zo svojich služieb. V tejto skupine podnikov sú oproti priemeru za celoslovenský súbor výraznejšie zastúpené najmenšie podniky s menej ako 10 zamestnancami (40%), firmy zaoberajúce sa dopravou, poštami a telekomunikáciami (46%), priemyselnou výrobou (41%), poľnohospodárstvom, resp. potravinárskou výrobou (38%), hotelami, reštauráciami, resp. pohostinstvami (38%) a napokon podniky sídlia v Košickom a Nitrianskom kraji (po 40%).
- Charakter poskytovanej služby vylučuje jej akúkoľvek inováciu podľa firiem pôsobiacich v oblasti peňažníctva (54%) a v Bratislavskom kraji (31%).

I. 2. Inovačná aktivita ako súčasť dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy

Vzhľadom na dôležitosť realizácie inovačných aktivít v procese zachovania konkurencieschopnosti firiem je zaujímavé poznať, či malé a stredné podniky majú trvalú inovačnú aktivitu ako súčasť dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy. Na túto otázku sme v prieskume zaznamenali približne rovnaký podiel kladných a záporných odpovedí, pričom mierne prevyšovali kladné odpovede. **Viac než polovica (51%) oslovených malých a stredných podnikateľov uviedla, že trvalá inovačná aktivita je súčasťou dlhodobej podnikateľskej stratégie ich firmy.**

Graf. č. 1

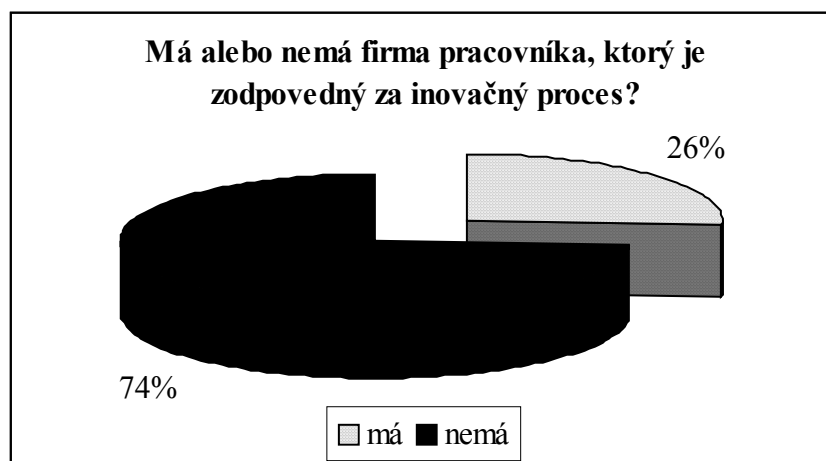
- Tvrdenie, že trvalá inovačná aktivita **je** súčasťou dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy vyslovili v porovnaní s celoslovenským priemerom najčastejšie predstavitelia stredných podnikov s počtom zamestnancov 50 až 249 (74%), malých firiem s 10 až 49 pracovníkmi (59%), ďalej z podnikov zameraných na priemyselnú výrobu (69%) a poľnohospodársku resp. potravinársku výrobu (70%). Tento trend je charakteristický aj pre podnikateľské subjekty prevažne z Trenčianskeho (58%), Prešovského (61%) a Banskobystrického (62%) kraja.
- Trvalá inovačná aktivita **nie je** súčasťou dlhodobej podnikateľskej stratégie podniku vo zvýšenej miere v najmenších firmách (60%), v podnikoch zameraných na dopravu, pošty a telekomunikácie (59%) a firmách pôsobiach v peňažníctve (85%). Tento fakt potvrdili ďalej predstavitelia podnikov sídliaich hlavne v Trnavskom (59%) a Bratislavskom (57%) kraji.

Viac než tri pätiny (62%) oslovených predstaviteľov malých a stredných podnikov, ktorí uviedli, že súčasťou ich dlhodobej podnikateľskej stratégie je trvalá inovačná aktivita, potvrdili, že táto ich inovačná aktivita je aj zaznamenaná v podnikateľskom pláne. Boli to prevažne skúmané podniky s počtom zamestnancov od 50 do 249 (87%), pôsobiace v oblasti dopravy, pôšt a telekomunikácií (77%), v poľnohospodárstve, resp. potravinárskej výrobe (76%) a sídlia v Bratislavskom (69%) a Prešovskom (68%) kraji.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že **zaradenie trvalej inovačnej aktivity do dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy a zároveň aj následné zaznamenanie tejto tendencie v podnikateľskom pláne narastá s veľkosťou firmy.**

Proces inovácie, v závislosti od jeho zložitosti, často vyžaduje dôsledné stanovenie cieľov, priorít a postupov pri jeho realizácii a koordináciu viacerých činností. V prieskume nás zaujímalo, či oslovené malé a stredné podniky majú pracovníka, ktorý by bol za inovačný proces v tejto firme zodpovedný. Zistili sme, že len približne jedna štvrtina podnikov disponuje takýmto zamestnancom.

Graf č. 2

Tabuľka na nasledujúcej strane detailnejšie porovnáva štruktúrovanosť odpovedí „má pracovníka“ a „nemá pracovníka“ z hľadiska veľkosti, zamerania a sídla malých a stredných podnikov.

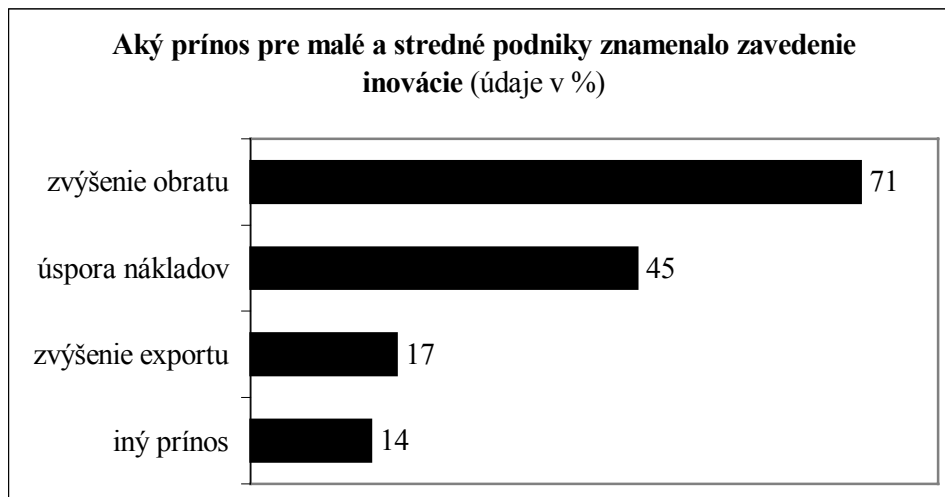
Má alebo nemá firma pracovníka, ktorý je zodpovedný za inovačný proces? (údaje v %)		
Počet zamestnancov v podniku	Odpovede:	
	má pracovníka	nemá pracovníka
0 – 9	18	82
10 – 49	30	70
50 – 249	41	59
Druh činnosti		
priemyselná výroba	33	67
poľnohospodárska a potravinárska výroba	42	58
obchod	25	75
hotely/reštaurácie/pohostinstvo	38	62
stavebníctvo	19	81
doprava/pošta/telekomunikácie	11	89
peňažníctvo	31	69
iné	25	75
Kraj sídla podniku		
Bratislavský	25	75
Trnavský	27	73
Trenčiansky	34	66
Nitriansky	22	78
Žilinský	28	72
Banskobystrický	26	74
Prešovský	24	76
Košický	23	77
Celoslovenský priemer	26	74

Pri detailnejšom členení malých a stredných podnikov badať určité diferencie pri disponovaní pracovníkmi, ktorí sú zodpovední za inovačný proces vo firme. Títo sú rozšírenejší v podnikoch s počtom zamestnancov od 50 do 249. Aj tu sa potvrdila zásada, že čím väčšia firma, tým intenzívnejšie sa zaujíma o inovačné aktivity.

Ak zameriame pozornosť na aktuálne výsledky prieskumu v optike krajového rozmiestnenia skúmaných malých a stredných podnikov, tak v porovnaní s celoslovenským priemerom sa firmy, ktoré majú pracovníka zodpovedného za inovačný proces častejšie vyskytujú v Trenčianskom kraji (34%), naopak, najmenej takýchto firiem je v Nitrianskom (22%) a Košickom (26%) kraji.

I. 3. Hodnotenie prínosu inovácií

V prieskume sme okrem iného zisťovali, aký prínos pre malé a stredné podniky znamenalo zavedenie prípadných inovácií. Zodpovední pracovníci mali možnosť výberu z troch ponúknutých odpovedí, poprípade mohli uviesť iný ďalší druh prínosu. Najdominantnejšou bola odpoveď „**zvýšenie obratu**“, ktorú vyslovili takmer tri štvrtiny predstaviteľov oslovených firiem. Úsporu nákladov skonštatovala necelá polovica firiem.

Graf č. 3 ^{1/}

Respondenti vo svojich odpovediach uvádzali aj iné druhy prínosov pre svoje firmy, ktoré sme zaradili do skupiny tzv. „**iných prínosov**“. Uvádzame ich prehľad aj s frekvenciou ich výskytu v zisťovaní:

„zvýšenie spokojnosti zákazníkov“ (21x), „zvýšenie kvality práce, alebo služieb“ (20x), „udržanie pozície na trhu“ (12x), „vylepšenie konkurencieschopnosti“ (6x), „úspora času a zníženie prácností“, „zvýšenie produktivity práce“, „pribudli zákazníci“ (po 5x), „zvýšenie zamestnanosti vo firme“ (3x), „rozšírenie služieb“ (2x).

Predstavitelia troch podnikov nezaznamenali žiadny prínos pre ich firmu po zavedení inovácie.

Nasledujúca tabuľka prináša detailnejší pohľad na rozmiestnenie odpovedí oslovených podnikov v závislosti od ich veľkosti, hlavného druhu činnosti zapísanom v Obchodnom registri a sídla podniku.

Aký prínos pre malé a stredné podniky znamenalo zavedenie inovácie (údaje v %) ^{1/}				
Počet zamestnancov v podniku	Úspora nákladov	Zvýšenie obratu	Zvýšenie exportu	Iný prínos
0 – 9	36	70	9	19
10 – 49	48	71	17	14
50 – 249	58	72	34	6
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ				
priemyselná výroba	46	68	40	10
poľnohospodárska a potravinárska výroba	54	84	22	11
obchod	44	77	13	13
hotely/reštaurácie/pohostinstvo	25	100 ^{*/}	25	0
stavebníctvo	57	74	3	9
doprava/pošta/telekomunikácie	38	76	5	14
peňažníctvo	0	100 ^{*/}	0	0
iné	37	64	8	24

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

Kraj sídla podniku	Úspora nákladov	Zvýšenie obratu	Zvýšenie exportu	Iný prínos
Bratislavský	44	70	13	15
Trnavský	47	82	18	8
Trenčiansky	49	74	25	11
Nitriansky	49	69	18	9
Žilinský	36	58	24	29
Banskobystrický	56	71	11	9
Prešovský	37	69	19	18
Košický	42	75	12	15
Celoslovenský priemer	45	71	17	14

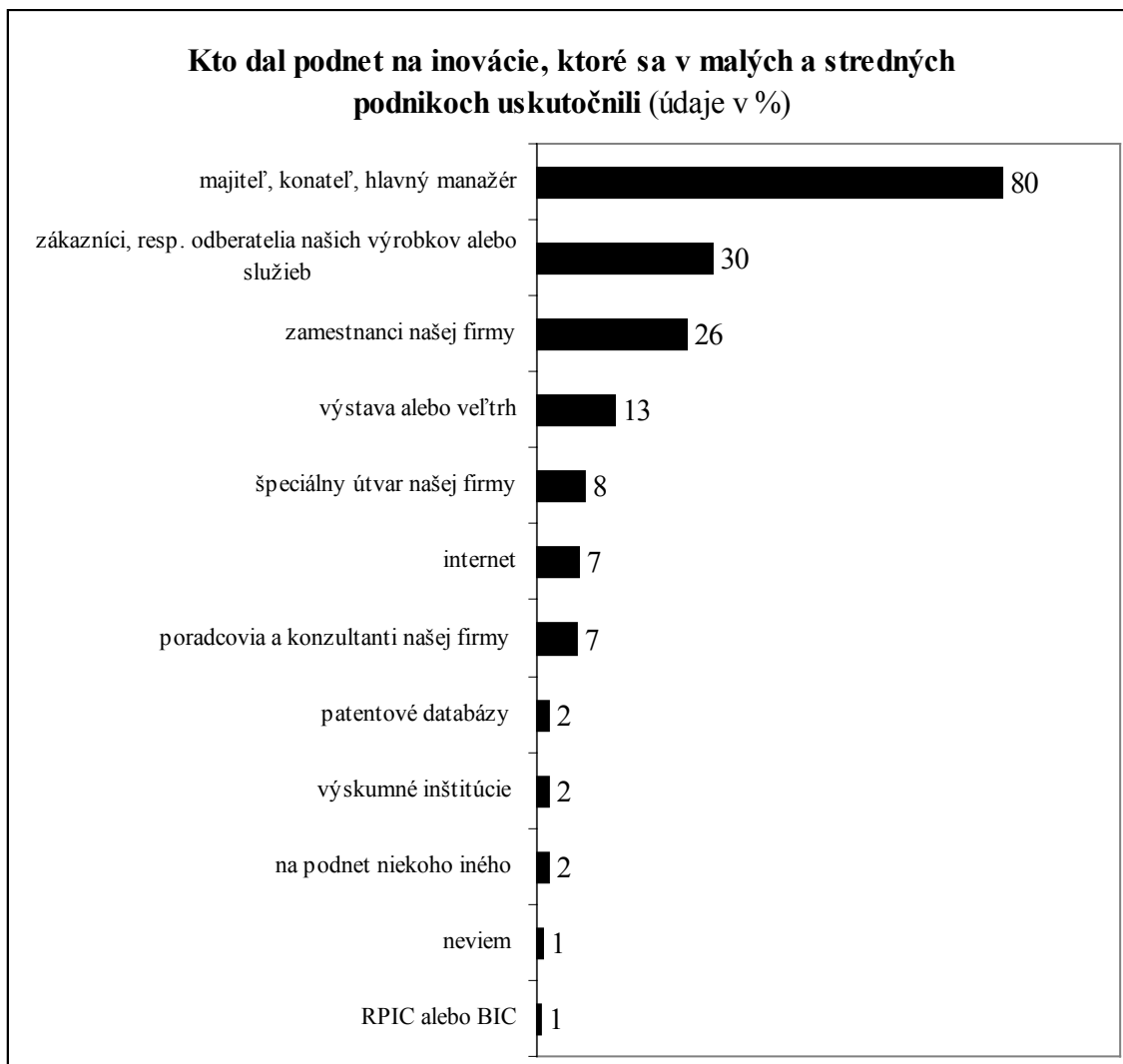
Ak posudzujeme odpovede podnikov na túto otázku na základe ich veľkosti, tak stredné podniky s počtom zamestnancov 50 až 249, oveľa častejšie ako celoslovenský priemer, zaznamenali po zavedení nejakej inovácie úsporu nákladov a podarilo sa im aj zvýšiť export. Najmenšie firmy s maximálne 9 zamestnancami uvádzali častejšie odpoveď „iný prínos“. Zvýšenie obratu po zavedení inovácie deklarovali jednotlivé firmy rovnomerne bez ohľadu na ich veľkosť.

Zvýšenie obratu, ako najčastejšie spomínaný prínos medzi firmami, zaznamenali hlavne podniky zamerané na poľnohospodársku, resp. potravinársku výrobu (84%). Predstavitelia podnikov tohoto typu si častejšie ako celoslovenský priemer všimli po zavedení nejakej inovácie aj následnú úsporu nákladov (54%). Rovnaký typ prínosu dominoval aj u stavebných firiem (57%). Zvýšenie exportu ako pozitívny následok zavedenia inovácie v podniku zaregistrovali prevažne podniky zamerané na priemyselnú výrobu (40%).

Z hľadiska krajového umiestnenia sídla podniku sa úspora nákladov najčastejšie prejavila v Banskobystrickom kraji (56%), zvýšenie obratu v Trnavskom (82%) a zvýšenie exportu v Trenčianskom kraji (25%). Iný prínos výraznejšie zaznamenali v Žilinskom kraji (29%).

I. 4. Iniciátori inovácií v malých a stredných podnikoch

V rokoch 2000 až 2002 boli **najčastejšími iniciátormi inovácií v skúmaných malých a stredných podnikoch majitelia, resp. konatelia, alebo hlavní manažéri firmy**. Uviedli to až štyri pätiny predstaviteľov oslovených malých a stredných podnikov. Necelá tretina firiem ako iniciátora ich inovačných aktivít uviedla zákazníkov, resp. odberateľov ich výrobkov alebo služieb. Zamestnanci podniku dali podnet na inovačné aktivity v približne v jednej štvrtine firiem.

Graf č. 4 ^{1/}

Ak porovnávame odpovede predstaviteľov firiem z hľadiska veľkosti podniku, tak majitelia, konatelia, resp. hlavní manažéri firmy sú iniciátormi inovačných aktivít častejšie v najmenších podnikoch, ktoré majú do 9 zamestnancov (82%). V stredných podnikoch s počtom pracovníkov 10 až 49 zamestnancov dávajú častejšie ako celoslovenský priemer podnet na uskutočnenie inovácií prevažne zamestnanci firmy (29%). Firmy s 50 až 249 pracovníkmi už majú zrejme vyvinutejšiu vnútornú štruktúru a disponujú aj špeciálnymi útvarmi, ktoré iniciujú inovácie vo firme, pretože táto odpoveď sa vyskytovala vo viac než pätine týchto podnikov (23%). Podniky s takýmto počtom zamestnancov sú prístupnejšie aj podnetom od zákazníkov, resp. odberateľov ich výrobkov alebo služieb (39%), časté podnety na inovácie dostávajú aj na výstavách a veľtrhoch (20%), prípadne im ich navrhujú poradcovia a konzultanti firmy (10%).

Z pohľadu hlavného druhu činnosti OKEČ, ktorý majú podniky zapísané v Obchodnom registri môžeme skonštatovať, že vo firmách zameraných na priemyselnú výrobu bývajú častejšími iniciátormi inovačných aktivít zákazníci, resp. odberatelia (36%) a častejšie ako celoslovenský priemer získavajú podnety na výstavách a veľtrhoch (17%). Podniky sústredené na poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu získavajú podnety na inovácie

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

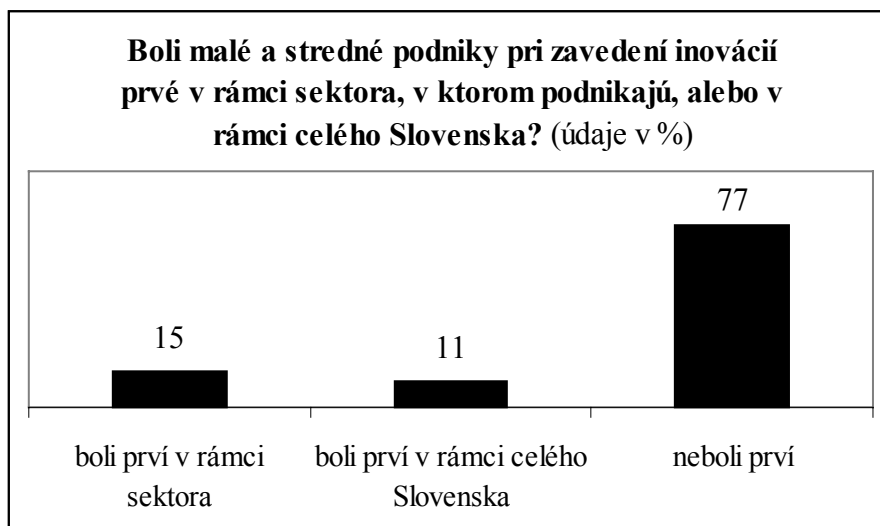
prevažne od vlastných špeciálnych útvarov (22%). Obchodné firmy a spoločnosti okrem iných častejšie reagujú na podnet poradcov a konzultantov (13%) a zákazníkov, resp. odberateľov (36%). Podniky zamerané na dopravu, pošty a telekomunikácie inovujú oveľa častejšie, ako celoslovenský súbor na podnet majiteľa, konateľa alebo hlavného manažéra firmy (90%) a stavebné spoločnosti získavajú inšpiráciu na inovácie na výstavách a veľtrhoch (20%). Malé a stredné podniky, ktoré uviedli ako hlavný druh činnosti „iný“ inovujú prevažne na podnet vlastných zamestnancov (29%).

Firmy, ktoré častejšie uviedli, že inovujú na podnet majiteľa, konateľa alebo hlavného manažéra sídlia hlavne v Prešovskom (90%) a Žilinskom (85%) kraji. Zákazníci, resp. odberatelia výrobkov alebo služieb bývajú iniciátormi inovačných aktivít najčastejšie v podnikoch pôsobiacich v Žilinskom kraji (42%) a vlastní zamestnanci podniku sú navrhovateľmi inovácií hlavne vo firmách v Košickom kraji (35%). Výstavy a veľtrhy oveľa častejšie oslovia a inšpirujú v inovačnej činnosti predstaviteľov firiem v Trnavskom (26%) a Žilinskom (25%) kraji. Pre podniky sídlia v Bratislavskom kraji je charakteristické, že výraznejšie ako celoslovenský priemer dávajú u nich podnet na inovačné činnosti vlastné špeciálne útvary firmy (13%).

Medzi „inými“ uvádzanými iniciátormi inovácií boli spomenutí napr.: „spoločník“ (3x), „zahraničný partner“ (2x), „dodávateľ“, „predstavenstvo firmy“, „manželka“, „importér“ (všetko 1x).

Predstavitelia skúmaných malých a stredných podnikov okrem iného špecifikovali, či boli prví, ktorí prípadné inovácie zaviedli v rámci sektora, v ktorom podnikajú alebo v rámci celého Slovenska. Medzi podnikmi dominovala odpoveď, že neboli prví ani v rámci sektora, ani v rámci celého Slovenska, čo skonštatovali viac než tri štvrtiny oslovených podnikateľov (77%). Hlavným druhom činnosti týchto podnikov je vo zvýšenej miere stavebníctvo (91%), doprava, pošty, telekomunikácie (90%) a sídlia väčšinou v Banskobystrickom a Prešovskom kraji (po 85%).

Graf č. 5

- Firmy, ktoré deklarovali, že v rámci sektora v ktorom podnikajú, boli prví, kto tieto inovácie zaviedol, pochádzajú prevažne z Trnavského (22%) a Bratislavského (21%) kraja, podnikajú v poľnohospodárstve, resp. Potravinárskej výrobe (22%) a zamestnávajú 50 až 249 pracovníkov (20%).

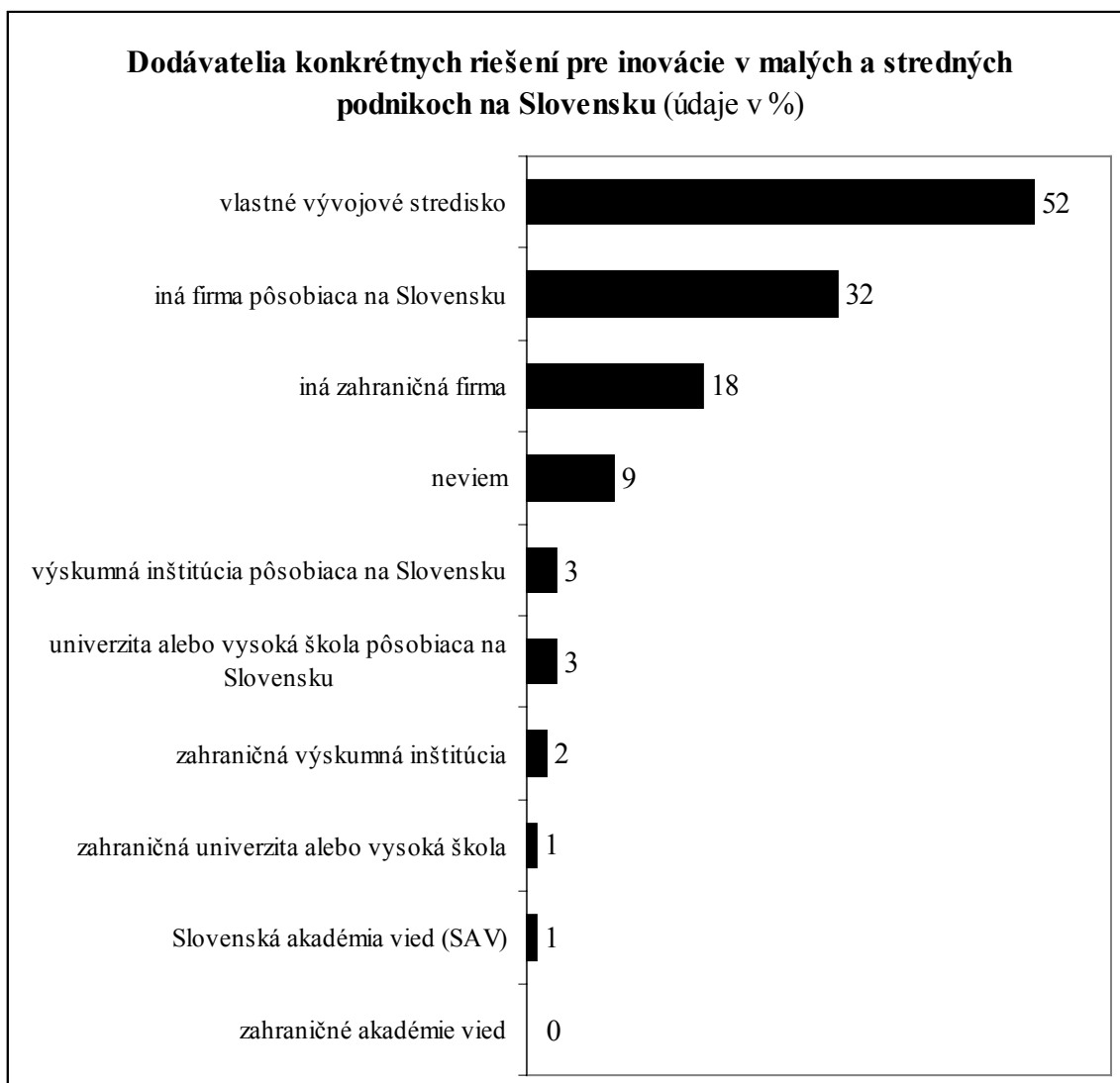
- Svoje prvenstvo v uskutočnených inovačných aktivitách v rámci celého Slovenska potvrdili hlavne podniky sídlace v Bratislavskom kraji (15%), zaoberajúce sa poľnohospodárskou a potravinárskou výrobou (19%), priemyselnou výrobou (18%) a majú od 50 do 249 zamestnancov (17%).

Vo výskume sa vyskytlo celkovo 16 podnikov, ktoré zároveň uviedli, že vo svojich inovačných aktivitách boli prví aj v rámci sektora v ktorom podnikajú, aj v rámci celého Slovenska. Najčastejším zameraním týchto firiem je priemyselná výroba a obchod a sídliť prevažne v Bratislavskom a Trenčianskom kraji.

I. 5. Dodávateľia riešení pre inovácie v malých a stredných podnikoch

Malé a stredné podniky, ktoré potvrdili, že vo svojej firme realizovali niektorú z inovačných aktivít, mali ďalej upresniť, kto bol dodávateľom konkrétnych riešení pre tieto inovácie. Medzi oslovenými pracovníkmi firiem dominovala odpoveď – **vlastné vývojové stredisko**, čo skonštatovala viac než polovica respondentov (52%). Druhou najčastejšou odpoveďou bolo, že riešiteľom ich inovácií **je iná firma pôsobiaca na Slovensku** (32%).

Graf č. 6 ^{1/}

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

- Vlastné vývojové stredisko ako dodávateľa konkrétnych riešení pre inovácie vo svojom podniku využívajú vo zvýšenej miere ako je celoslovenský priemer podniky zamerané hlavne na priemyselnú výrobu (64%), dopravu, pošty a telekomunikácie (62%), poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu (57%) a firmy sídliace prevažne v Trenčianskom, Nitrianskom a Prešovskom kraji (všetko po 58%).
- Necelá tretina oslovených podnikov zveruje realizáciu svojich inovačných aktivít do rúk iných firiem pôsobiach na Slovensku. Tento jav je častejší u stredných podnikov s počtom zamestnancov 10 až 49 (37%), pôsobiach v oblasti stavebníctva a obchodu a napokon u firiem z Trnavského (42%), Košického (41%) a Banskobystrického (40%) kraja.
- Inú zahraničnú firmu, ako dodávateľa konkrétnych riešení pre inovácie vo svojom podniku uviedli vo zvýšenej miere, ako je priemer za celoslovenský súbor, stredné podniky s 50 až 249 pracovníkmi (25%), zaoberajúce sa priemyselnou výrobou (22%) a podnikajúce najmä v Trnavskom kraji (25%).
- Takmer desatina malých a stredných podnikateľov nedokázala špecifikovať dodávateľa riešení inovácií v ich vlastnom podniku. Tento jav sa najvýraznejšie prejavil u zodpovedných pracovníkov z firiem sídliaich v Trenčianskom kraji (13%).

I. 6. Finančné zabezpečenie inovačných aktivít malých a stredných podnikov

Oslovení predstavitelia malých a stredných podnikov boli v prieskume požiadaní, aby uviedli, odkiaľ získali finančné zdroje pre realizáciu inovácií uskutočnených v ich podniku. Mali možnosť uviesť viacero odpovedí, pričom **medzi finančnými zdrojmi, ktoré použili pre realizáciu svojich inovačných aktivít výrazne dominujú vlastné finančné prostriedky (90%)**. Ako druhý, podnikmi najčastejšie využívaný finančný zdroj pre uskutočnenie inovácií, sa javia bankové pôžičky (21%) a na treťom mieste sa umiestnili tzv. nebankové pôžičky, napríklad od inej firmy, kamaráta a pod. (7%). Potvrdilo sa, že malé a stredné podniky na Slovensku využívajú európske fondy, ale aj iné fondy a nadácie na získanie finančných prostriedkov pre realizáciu inovačných aktivít v oveľa v menšej miere.

Odpoveď „rizikový kapitál (SIT Capital Company)“ nevyužil ani jeden respondent z oslovených malých a stredných firiem.

Medzi „inými“ finančnými zdrojmi, ktoré respondenti uviedli boli nasledujúce možnosti, ktoré uvádzame aj s frekvenciou ich výskytu v zisťovaní: „leasing“ (9x), „od zahraničného partnera“ (2x), „dotácia Národného úradu práce“ (2x), „prostriedky z deblokácie ruského dlhu“, „zo štátneho rozpočtu“, „obchodný partner“ (1x).

Tabuľka na nasledujúcej strane detailnejšie porovnáva štruktúrovanosť odpovedí, odkiaľ firmy získali finančné zdroje pre realizáciu inovácií z hľadiska veľkosti podniku, jeho zamerania a sídla.

Finančné zabezpečenie inovačných aktivít malých a stredných podnikov (údaje v %)^{1/}						
	Odpovede:					
Počet zamestnancov v podniku	01	02	03	04	05	06
0 – 9	92	10	8	2	1	3
10 – 49	88	24	7	2	5	2
50 – 249	89	34	5	2	4	5
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ						
priemyselná výroba	87	27	9	4	5	2
poľnohospodárska a potravinárska výroba	84	22	5	0	5	3
obchod	88	24	16	3	1	2
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	100	25	0	0	0	0
stavebníctvo	94	21	4	0	1	2
doprava/pošta/telekomunikácie	76	24	0	5	5	19
peňažníctvo ^{*/}	50	0	50	0	0	0
iné	94	12	4	2	4	4
Kraj sídla podniku						
Bratislavský	89	21	5	2	2	3
Trnavský	87	21	13	0	5	3
Trenčiansky	92	21	7	1	1	6
Nitriansky	91	20	4	5	4	2
Žilinský	89	15	15	0	5	7
Banskobystrický	82	32	8	1	3	1
Prešovský	91	19	4	3	1	6
Košický	96	14	7	4	7	0
Celoslovenský priemer	90	21	7	2	3	3

Legenda:

- 01 – vlastné finančné zdroje
- 02 – banková pôžička
- 03 – nebanková pôžička (firma, kamarát)
- 04 – fondy PHARE, ISPA, SAPART
- 05 – iný fond, alebo nadácia
- 06 – iný finančný zdroj

- Využívanie vlastných finančných zdrojov pre realizáciu inovácií je charakteristické pre všetky veľkostné skupiny podnikov, pričom najvýraznejšie sa prejavuje u malých a stredných podnikov zameraných na stavebnú činnosť a iný druh činnosti (po 94%). Z hľadiska krajového členenia, je tento jav častejší u firiem sídliacich v Košickom kraji (96%).
- Bankovú pôžičku, ako zdroj finančného zabezpečenia inovačných aktivít v rámci firmy využívajú častejšie ako je celoslovenský priemer hlavne stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami (34%), ďalej firmy sústredené na priemyselnú výrobu (27%) a podnikajúce v Banskobystrickom kraji (32%).

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

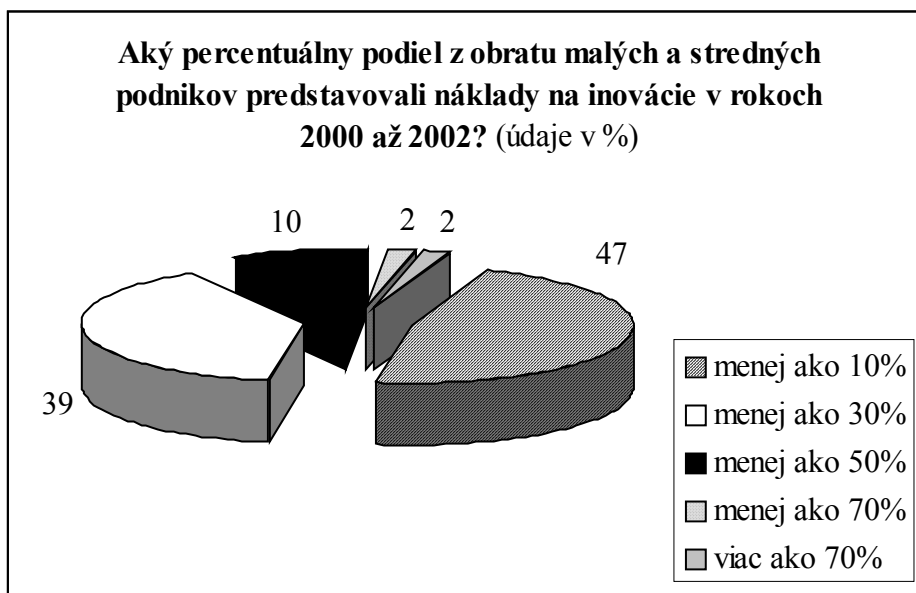
^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

- Medzi oslovenými predstaviteľmi malých a stredných podnikov, ktorí uviedli, že finančné prostriedky na zabezpečenie inovácií vo svojom podniku získali ako nebankovú pôžičku od inej firmy, alebo kamaráta prevažovali respondenti z firiem zameraných na obchodnú činnosť (16%) a sídlia v Žilinskom (15%) a Trnavskom (13%) kraji.
- Fondy Európskej únie, ako PHARE, ISPA, alebo SAPART využívajú malé a stredné podniky z pohľadu veľkosti, hlavného druhu činnosti a sídla podniku rovnomerne, približne na úrovni celoslovenského priemeru.
- Častejšie využívanie iných fondov alebo nadácií na finančné pokrytie inovačných činností v podniku je charakteristické pre malé a stredné podniky, ktoré majú sídlo v Košickom kraji (7%).
- Podniky zamerané na dopravu, pošty a telekomunikácie častejšie vyslovovali odpoveď, že využívajú iné finančné zdroje ako boli uvedené (19%).

V prieskume sme okrem iného zisťovali, aký percentuálny podiel z obratu malých a stredných podnikov predstavovali náklady na ich inovácie v rokoch 2000 až 2002. **Najviac zástupcov podnikov uviedlo, že v rokoch 2000 až 2002 predstavovali náklady ich firmy na inovácie menej ako 10% z celkového obratu firmy.**

Vo všeobecnosti môžeme skonštatovať, že malé a stredné podniky vynakladajú pomerne nízky podiel z obratu na inovačné aktivity.

Graf č. 7

- Náklady na inovácie menšie ako 10% z celkového obratu firmy uvádzali prevažne stredné podniky s počtom zamestnancov od 50 do 249 (51%), podnikajúce v oblasti stavebníctva (56%) a sídlia hlavne v Žilinskom (62%) a Banskobystrickom (53%) kraji.
- Menej ako 30% z celkového obratu spoločnosti predstavovali náklady na inovačné aktivity v rokoch 2000 až 2002 vo firmách, ktoré majú sídlo v Trenčianskom (46%), Prešovskom (45%) a Trnavskom (44%) kraji. Pri ostatných ukazovateľoch, ako je veľkosť

podniku a hlavný druh činnosti sme zaznamenali odpovede približne na úrovni celoslovenského priemeru.

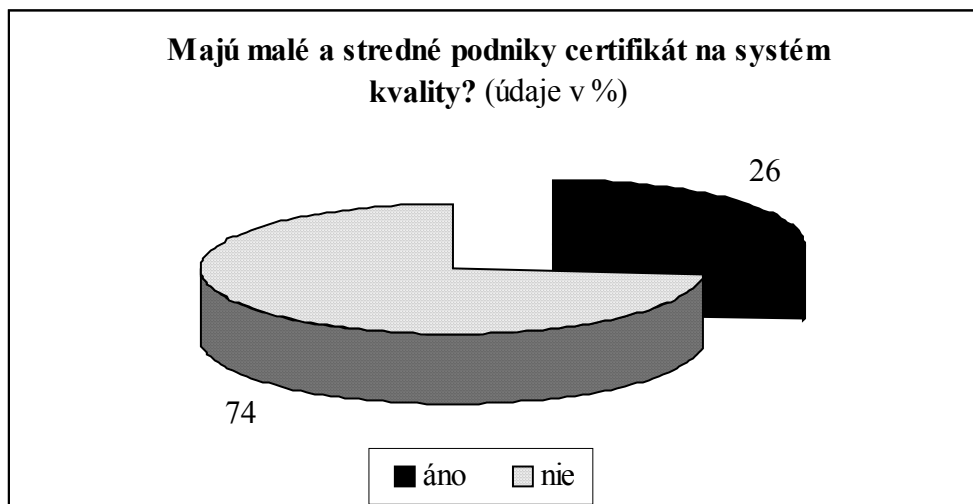
- Menej ako 50% z celkového obratu firmy tvorili náklady na inovácie vo zvýšenej miere v podnikoch so zameraním na dopravu, pošty a telekomunikácie (26%) a iný druh činnosti (14%).
- Respondenti, ktorí odpovedali, že náklady ich podniku na inovačnú činnosť predstavujú buď menej ako 70% z celkového obratu, alebo viac ako 70% z celkového obratu firmy, tvoria výrazne menšiu skupinu odpovedajúcich – súhrnne iba 4%. Odpovede týchto respondentov z hľadiska veľkosti podniku, hlavného druhu činnosti a sídla podniku oscilujú okolo celoslovenského priemeru.

II. INÉ AKTIVITY MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV ZAMERANÉ NA VLASTNÝ ROZVOJ

Okrem hlavných a navonok najjednoduchšie priamo identifikovateľných inovačných aktivít, prostredníctvom ktorých sa malé a stredné podniky snažia zvyšovať svoju konkurencieschopnosť, ako sú napr. technologické inovácie, inovácie výrobkov alebo služieb, existujú aj iné formy aktivít zameraných na vlastný rozvoj firmy, pomocou malých a stredných podnikov zlepšujú kvalitu svojich výrobkov alebo služieb, vynakladajú na to určité prostriedky a nepriamo zvyšujú svoju konkurencieschopnosť. Medzi takéto aktivity môžeme zaradiť napr. zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov, marketingový prieskum, alebo získanie certifikátu na systém kvality.

II. 1. Certifikát systému kvality

Graf č. 8

- **Štvrtina malých a stredných podnikov na Slovensku vlastní certifikát na systém kvality.** Oproti celoslovenskému priemeru sa tým môžu pochváliť hlavne stredné firmy s 10 až 49 zamestnancami (32%) a podniky s počtom pracovníkov 50 až 249 (49%). Môžeme skonštatovať, že s počtom zamestnancov vo firme sa úmerne zvyšuje aj podiel podnikov vlastniacich certifikát systému kvality. Čím väčšia firma, tým vyššia je pravdepodobnosť, že bude vlastniť takýto certifikát. Z hľadiska hlavného druhu činnosti disponujú týmto certifikátom vo zvýšenej miere firmy podnikajúce v poľnohospodárstve, resp. potravinárskej výrobe (52%), ďalej v oblasti priemyselnej výroby (35%) a stavebníctve (30%), sídliace v Trnavskom (41%), Banskobystrickom (33%) a Košickom kraji (29%).
- Na základe údajov získaných v prieskume sme zistili, že **na Slovensku výrazne prevažujú podniky, ktoré ešte stále nevlastnia certifikát na systém kvality (74%).** Takáto situácia je častejšia v najmenších podnikoch s menej ako 10 zamestnancami (84%), v hoteloch, reštauráciách a pohostinstvách (88%), spoločnostiach činných v oblasti peňažníctva (84%), v doprave, poštách a telekomunikáciách (81%) a obchodných spoločnostiach (78%). Certifikát na systém kvality nemajú hlavne podniky v Prešovskom (80%) a Bratislavskom (78%) kraji.

Majú malé a stredné podniky certifikát na systém kvality? (údaje v %)		
Počet zamestnancov v podniku	Odpovede:	
	áno	nie
0 – 9	16	84
10 – 49	32	68
50 – 249	49	51
Druh činnosti		
priemyselná výroba	35	65
poľnohospodárska a potravinárska výroba	52	48
obchod	22	78
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	12	88
stavebníctvo	30	70
doprava/pošta/telekomunikácie	19	81
Peňažníctvo ^{*/}	15	85
iné	19	81
Kraj sídla podniku		
Bratislavský	22	78
Trnavský	41	59
Trenčiansky	26	74
Nitriansky	23	77
Žilinský	23	77
Banskobystrický	33	67
Prešovský	20	80
Košický	29	71
Celoslovenský priemer	26	74

II. 2. Zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov

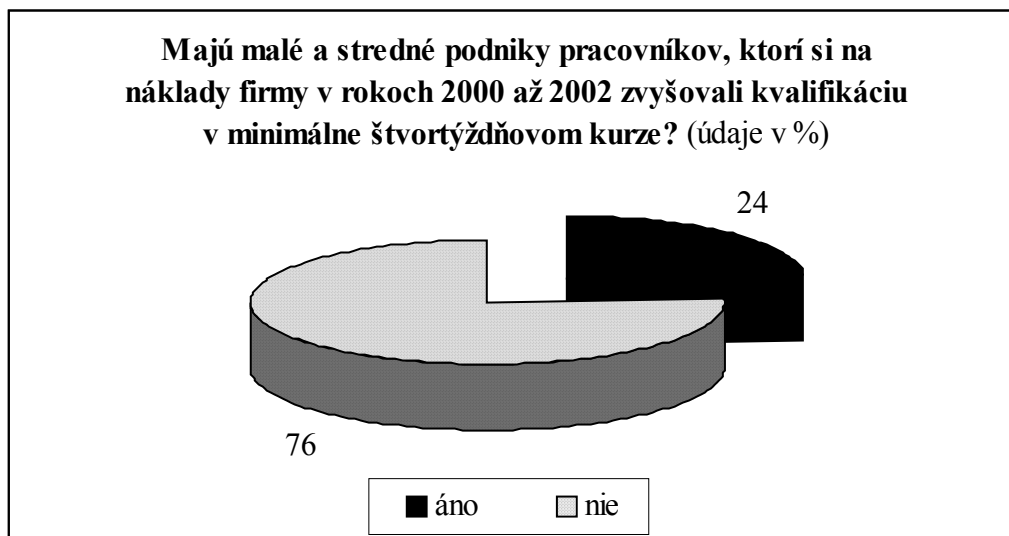
Oslovení predstavitelia malých a stredných podnikov mali ďalej uviesť, či v ich firme sú pracovníci, ktorí si na náklady firmy v rokoch 2000 až 2002 zvyšovali kvalifikáciu v minimálne štvrtýždňovom kurze.

- Vo viac než troch štvrtinách (76%) oslovených malých a stredných podnikov nie sú pracovníci, ktorí si na náklady firmy v rokoch 2000 až 2002 zvyšovali kvalifikáciu v minimálne štvrtýždňovom kurze. Jedná sa hlavne o najmenšie podniky s menej ako 10 zamestnancami (86%), pôsobiacimi v oblasti peňažníctva (92%), hotelierstva, reštaurácií a pohostinstiev (88%), v doprave, poštách a telekomunikáciách (85%) a obchode (81%). Z hľadiska krajového rozmiestnenia sú to častejšie firmy sídlia v Nitrianskom (82%) a Prešovskom (81%) kraji.
- Necelá štvrtina (24%) oslovených firiem potvrdila, že v ich spoločnosti pracujú zamestnanci, ktorí si v rokoch 2000 až 2002 na náklady firmy zvyšovali svoju kvalifikáciu v minimálne štvrtýždňovom kurze. Oproti celoslovenskému priemeru sú to častejšie pracovníci zo stredných podnikov s 10 až 49 zamestnancami (33%) a 50 až 249

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

pracovníkmi (39%). Svoju kvalifikáciu si zvyšujú hlavne zamestnanci podnikov s iným hlavným druhom činnosti (29%) a sídlia v Bratislavskom kraji (30%).

Graf č. 9

Majú malé a stredné podniky pracovníkov, ktorí si na náklady firmy v rokoch 2000 až 2002 zvyšovali kvalifikáciu v minimálne štvortýždňovom kurze? (údaje v %)		
Počet zamestnancov v podniku	Odpovede:	
	áno	nie
0 – 9	14	86
10 – 49	33	67
50 – 249	39	61
Druh činnosti		
priemyselná výroba	27	73
poľnohospodárska a potravinárska výroba	26	74
obchod	19	81
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	12	88
stavebníctvo	21	79
doprava/pošta/telekomunikácie	15	85
peňažníctvo ^{*/}	8	92
iné	29	71
Kraj sídla podniku		
Bratislavský	30	70
Trnavský	27	73
Trenčiansky	21	79
Nitriansky	18	82
Žilinský	22	78
Banskobystrický	22	78
Prešovský	19	81
Košický	23	77
Celoslovenský priemer	24	76

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

Vo výskume sme svoju pozornosť zamerali aj na to, či si vo firmách, ktoré majú pracovníka zodpovedného za inovačný proces, zároveň títo pracovníci zvyšujú svoju kvalifikáciu v minimálne štvortýždňových kurzoch. Potvrdilo sa, že **z počtu pracovníkov, ktorí sú poverení a zodpovední za inovačný proces v podniku si iba 37% zvyšovalo v rokoch 2000 až 2002 svoju kvalifikáciu na náklady podniku.**

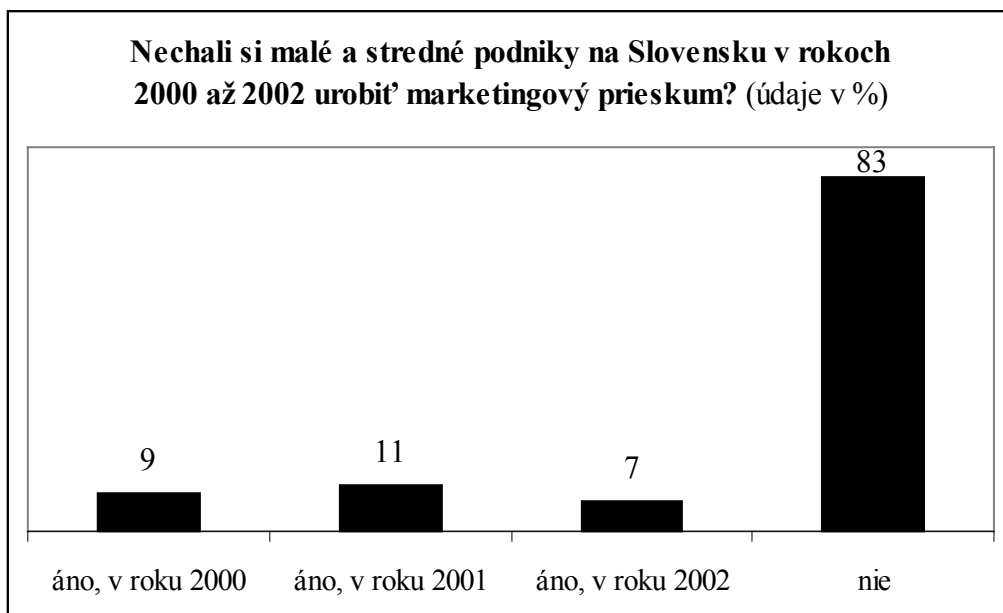
II. 3. Marketingový prieskum

Marketingový prieskum používajú podnikateľské subjekty na oboznámenie sa so situáciou na trhu. Tieto informácie im môžu pomôcť pri ich ďalších inovačných aktivitách a pri činnosti podporujúcej vlastný rozvoj.

Zisťovali sme, či si oslovené malé a stredné podniky dali v rokoch 2000 až 2002 urobiť marketingový prieskum.

Výrazne najdominantnejšou bola odpoveď, že si nedali urobiť žiadny marketingový prieskum, keď ju uviedli viac než štyri pätiny oslovených predstaviteľov malých a stredných podnikov. Táto odpoveď bola charakteristickejšia pre zodpovedných pracovníkov z najmenších podnikov s menej ako 10 zamestnancami (89%), podnikajúcich v oblasti hotelierstva, reštaurácií a pohostinstiev (88%), ďalej v oblasti stavebníctva (88%), dopravy, pôst a telekomunikácií (93%) a majúcich sídlo v Nitrianskom (96%) a Žilinskom (87%) kraji.

Graf č. 10

Vo všeobecnosti môžeme skonštatovať, že marketingový prieskum si dali v rokoch 2000 až 2002 urobiť hlavne stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami. Opäť sa potvrdila tendencia, že čím väčšia je oslovená firma, tým náchylnejšia je na činnosti zamerané na vlastný rozvoj, za aký považujeme aj marketingový prieskum. S počtom zamestnancov rastie aj pravdepodobnosť výskytu takejto aktivity firmy.

Oproti celoslovenskému priemeru si marketingový prieskum častejšie dali robiť podniky zamerané na priemyselnú výrobu, poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu, stavebnú činnosť a podniky sídlia v Trnavskom a Bratislavskom kraji.

Nechali si malé a stredné podniky na Slovensku v rokoch 2000 až 2002 urobiť marketingový prieskum? (údaje v %) ^{1/}				
Počet zamestnancov v podniku	odpovede:			
	v r. 2000	v r. 2001	v r. 2002	nie
0 – 9	5	6	5	89
10 – 49	10	14	8	78
50 – 249	15	22	13	69
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ				
priemyselná výroba	13	12	9	77
poľnohospodárska a potravinárska výroba	14	16	12	76
obchod	10	18	9	76
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	0	13	13	88
stavebníctvo	3	7	4	88
doprava/pošta/telekomunikácie	2	6	2	93
peňažníctvo ^{*/}	0	15	0	85
iné	9	9	6	85
Kraj sídla podniku				
Bratislavský	12	15	8	80
Trnavský	15	18	10	71
Trenčiansky	5	9	5	85
Nitriansky	0	2	3	96
Žilinský	3	8	5	87
Banskobystrický	8	10	7	83
Prešovský	8	9	7	83
Košický	11	14	8	80
Celoslovenský priemer	9	11	7	83

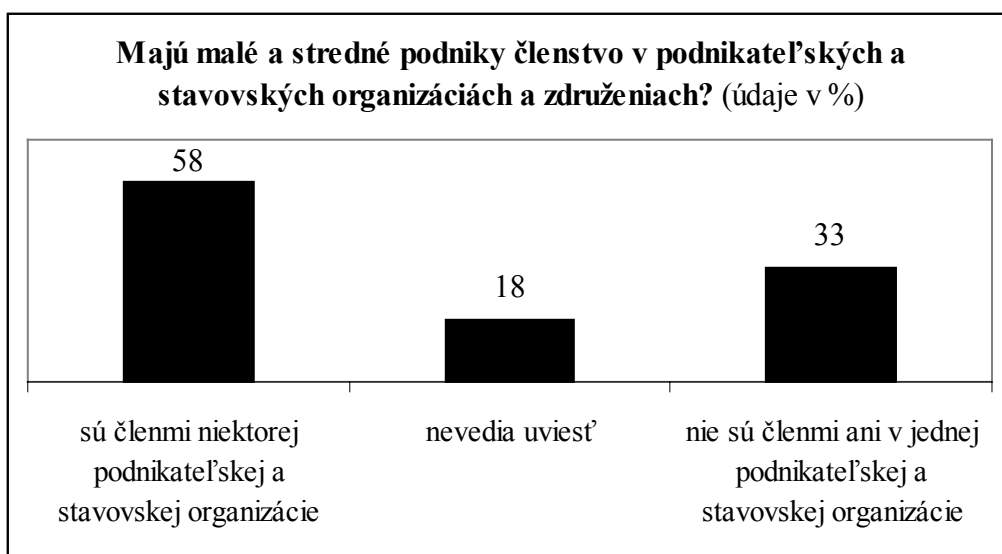
^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

III. ČLENSTVO MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV V PODNIKATEĽSKÝCH ORGANIZÁCIÁCH A ZDRUŽENIACH

Vo výskume boli všetky skúmané malé a stredné podniky požiadané, aby uviedli, v ktorých podnikateľských a stavovských organizáciách a združeniach majú členstvo. **Tretina podnikov (33%) skonštatovala, že nie sú členmi žiadnej podnikateľskej a stavovskej organizácie** a 18% predstaviteľov podnikov nevedelo uviesť, či sú členmi niektorej takejto organizácie. Viac než polovica oslovených malých a stredných podnikov (58%) je členom niektorej podnikateľskej a stavovskej organizácie alebo združenia. Vzhľadom k tomu, že respondenti mali možnosť uviesť členstvo vo viacerých združeniach, preto súčet percent odpovedí prevyšuje 100.

Graf č. 11 ^{1/}

- Malé a stredné podniky, ktoré nie sú členmi žiadnej podnikateľskej a stavovskej organizácie alebo združenia patria väčšinou medzi tie menšie, s počtom zamestnancov do 10 pracovníkov (42%), so zameraním na iný druh činnosti (38%) a sídlia hlavne v Prešovskom (42%), Trnavskom (40%) a Bratislavskom kraji (38%).
- Zodpovední pracovníci, ktorí odpovedali, že nevedia, či ich firma je členom nejakej podnikateľskej alebo stavovskej organizácie, pochádzali hlavne z obchodných spoločností (26%) a firiem zameraných na peňažníctvo (31%). Z hľadiska krajového členenia to boli prevažne predstavitelia podnikov sídlacích v Trenčianskom kraji (28%).

Tabuľka na nasledujúcej strane detailnejšie porovnáva štruktúrovanosť odpovedí predstaviteľov firiem, v ktorých podnikateľských a stavovských organizáciách má ich firma členstvo, z hľadiska veľkosti podniku, jeho zamerania a sídla.

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

V ktorých podnikateľských a stavovských organizáciách a združeniach majú malé a stredné podniky členstvo (údaje v %) ^{1/}								
	Odpovede:							
Počet zamestnancov v podniku	01	02	03	04	05	06	07	08
0 – 9	10	12	2	0	2	14	20	42
10 – 49	20	19	4	3	10	14	17	28
50 – 249	36	16	9	4	13	18	13	15
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ								
priemyselná výroba	29	14	5	5	3	8	16	32
poľnohospodárska a potravinárska výroba	24	18	4	2	0	28	18	18
obchod	21	19	2	1	2	6	26	32
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	0	13	13	0	0	0	38	50
stavebníctvo	9	15	3	0	26	8	17	35
doprava/pošta/telekomunikácie	9	11	4	2	4	38	15	26
peňažníctvo ^{*/}	23	15	8	0	0	8	31	23
iné	12	14	3	1	1	22	15	38
Kraj sídla podniku								
Bratislavský	16	14	4	2	5	14	16	38
Trnavský	15	17	4	2	5	15	16	40
Trenčiansky	26	17	4	3	12	9	28	13
Nitriansky	12	12	7	3	5	14	22	30
Žilinský	21	8	1	0	5	15	22	37
Banskobystrický	17	23	4	1	8	20	13	28
Prešovský	11	11	1	1	6	15	19	42
Košický	17	15	3	0	6	15	11	39
Celoslovenský priemer	17	15	4	2	6	15	18	33

Legenda:

- 01 – Slovenská obchodná a priemyselná komora (SOPK)
- 02 - Združenie podnikateľov Slovenska (ZPS)
- 03 – Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení (AZZZ)
- 04 – Združenie priemyselných zväzov SR (ZPZSR)
- 05 – Zväz stavebných podnikateľov Slovenska (ZSPS)
- 06 – iné
- 07 – neviem
- 08 – v žiadnej

Ako vyplýva z predchádzajúcej tabuľky, **najviac malých a stredných podnikov je združených v Slovenskej obchodnej a priemyselnej komore (17%)**. Sú to prevažne stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami (36%), zamerané hlavne na priemyselnú výrobu (29%), poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu (24%), peňažníctvo (23%) a obchodnú činnosť (21%). Najviac podnikov, ktoré sú členmi tohto podnikateľského združenia, má sídlo v Trenčianskom (26%) a Žilinskom (21%) kraji.

Na druhom mieste, z hľadiska početnosti odpovedí je Združenie podnikateľov Slovenska (15%), členmi ktorého sú vo zvýšenej miere, ako je celoslovenský súbor stredné

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

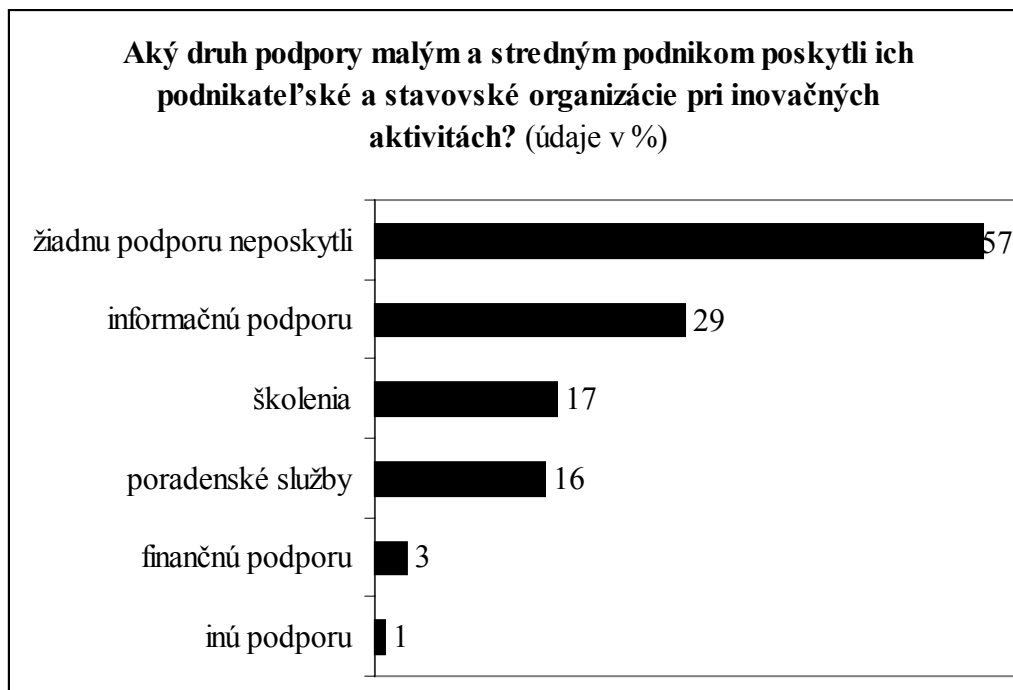
podniky s 10 až 49 zamestnancami (19%), podnikajúce v obchode (19%) a sídlia v Banskobystrickom kraji (23%).

Oslovení respondenti mali možnosť použiť aj odpoveď „iné“, a to vtedy, keď nevedeli zaradiť svoj podnik do žiadnej z ponúknutých podnikateľských a stavovských organizácií. Pre úplnosť údajov, uvádzame aj zoznam tzv. iných odpovedí spolu s frekvenciou výskytu odpovede:

- Slovenská komora stavebných inžinierov (19x)
- ČESMAD Slovakia (14x)
- Slovenská potravinárska a poľnohospodárska komora (9x)
- Slovenská komora audítorov (7x)
- Združenie ochrany majetku a osôb - ZOMO, Slovenská asociácia káblových televízií – SAKT, Slovenský zväz výrobných družstiev, Komora komerčných právnikov (5x)
- Zväz účtovníkov, Združenie bytových hospodárstiev Slovenska, Slovenský zväz výrobcov tepla, Cech podlahárov, Zväz pekárov (3x)
- EAN Slovakia, Slovenská komora daňových poradcov, Federácia ortopedických protetikov technických odborov, Slovenská spoločnosť pre techniku prostredia, Francúzsko-slovenská obchodná komora, Zväz slovenských elektrotechnikov, Živnostenská komora, ATOP – Asociácia textilného a odevného priemyslu (2x)
- Slovenský výťahársky zväz, Slovenský zväz dojacej techniky, ZUM – Združenie úradných meračov, Slovenská geodetická asociácia, Slovenská zväračská spoločnosť, SÚZ, ZSDP, IBSSA, Cech TAXI, Slovensko-rakúska komora, Združenie stavebných podnikateľov, Cech podnikateľov, Zväz strojárenského priemyslu, Americká obchodná komora, Komora očných optikov, Zväz kožiarskeho a obuvníckeho priemyslu, API, Združenie obchodníkov so stavebninami, Zväz podnikov potravinárskej výroby, Únia výrobcov váh, Združenie automobilového priemyslu, Slovenský syndikát novinárov, SŽ komora, Zväz energetikov, SKAU, Združenie elektrotechnického priemyslu, ATO, Slovenská šľachtiteľská a semenárska asociácia, ZEP, Slovenské jadrové fórum, Zväz stolárov Slovenska, Obchodná komora, SKDP, Združenie katolíckych vydavateľov Slovenska, Zväz celulózo-papierenského priemyslu, Slovenská lekárska komora, Zväz zasielateľov Slovenska, Zväz obchodu SR, Zväz chemikov, Zväz spracovateľov dreva, Asociácia telekomunikačných operátorov, Združenie liehovárníkov, Zväz bytových podnikov, Slovenský zväz pre chladiacu a klimatizačnú techniku, Národná asociácia realitných kancelárií (1x)

Iné odpovede boli najčastejšie zastúpené u stredných podnikov s počtom zamestnancov 50 až 249 (19%), so zameraním na dopravu, pošty a telekomunikácie (38%), poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu (28%), iný druh činnosti (22%), sídlia v Banskobystrickom kraji (20%).

U podnikov, ktoré uviedli, že realizovali niektorú z inovácií, sme zisťovali, aký druh podpory im pri ich inovačných aktivitách poskytli podnikateľské a stavovské organizácie, ktorých sú členmi. **Najväčší podiel oslovených podnikov uviedol, že z uvedených organizácií nezískali žiadnu podporu (57%).** Táto odpoveď dominovala u najmenších podnikov s počtom zamestnancov menej ako 10 (65%), so zameraním na poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu (68%), so sídlom v Košickom (65%), Prešovskom (64%) a Bratislavskom (62%) kraji.

Graf č. 12 ^{1/}

- **Informačnú podporu** zo strany podnikateľských a stavovských organizácií, ktorých sú členmi získali častejšie, ako je priemer za celoslovenský súbor najmä stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami (47%), podnikajúce v oblasti dopravy, pôšt a telekomunikácií (48%) a z hľadiska krajového členenia, firmy so sídlom v Trnavskom (44%), Trenčianskom (35%) a Žilinskom (33%) kraji.
- Podporu pri inovačných aktivitách vo forme **školení** dostali od svojich podnikateľských a stavovských organizácií hlavne stredné podniky s počtom zamestnancov 50 až 249 (21%), so zameraním na dopravu, pošty a telekomunikácie (38%) a sídliace prevažne v Trnavskom kraji (39%).
- Podniky, ktorým ich stavovské organizácie pri inovačných aktivitách poskytli **poradenské služby**, pochádzajú väčšinou z Prešovského (20%) a Nitrianskeho (20%) kraja a sú zamerané hlavne na dopravu, pošty a telekomunikácie (29%).
- Zisk **finančnej podpory** pri svojich inovačných aktivitách od vlastnej podnikateľskej alebo stavovskej organizácie potvrdili len 3% respondentov z oslovených firiem. Najvýraznejšie sa táto odpoveď prejavila u firiem z Trnavského kraja (8%).

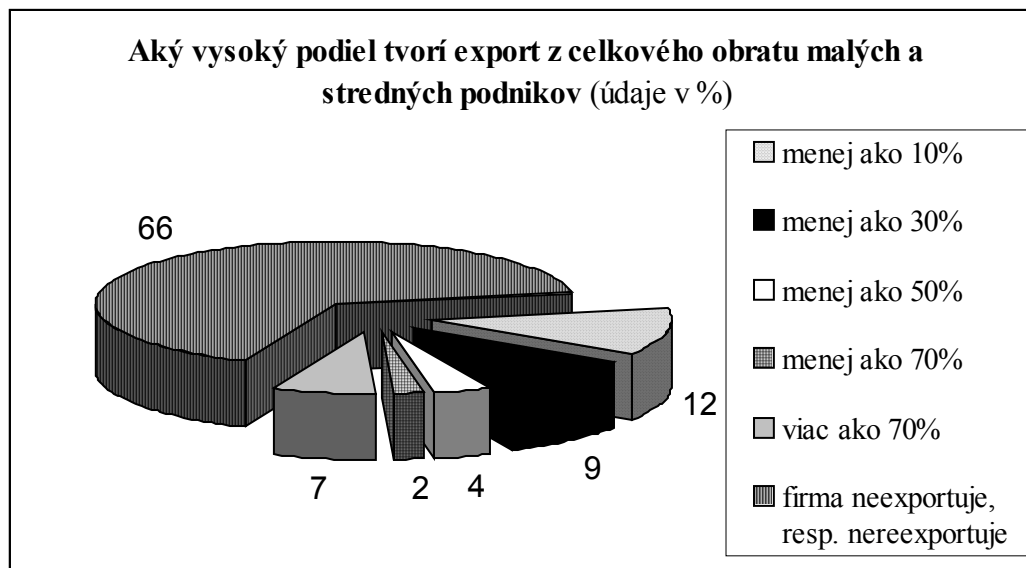
Ak zovšeobecníme vyššie uvedené údaje, tak spomedzi oslovených podnikov najčastejšie získali akýkoľvek druh podpory od svojej podnikateľskej alebo stavovskej organizácie predovšetkým stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami, ďalej firmy zamerané na dopravu, pošty a telekomunikácie a sídliace v Trnavskom kraji.

^{1/} Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100

IV. PODIEL EXPORTU NA OBRATE MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV

Malé a stredné podniky boli požiadané, aby uviedli, aký vysoký podiel tvorí export z celkového obratu ich firmy. Odpovede respondentov sú obsiahnuté v nasledujúcom grafe.

Graf č. 13

Najdominantnejšou bola odpoveď, že ich firma neexportuje, resp. nereexportuje, čo uviedli dve tretiny oslovených predstaviteľov. Táto odpoveď bola výrazne zastúpená u najmenších podnikov s počtom do 10 zamestnancov (80%) a zároveň vo všetkých podnikateľských odvetviach, okrem podnikov zameraných na priemyselnú výrobu (27%). Z pohľadu krajového rozmiestnenia sídiel podnikov, odpoveď, že neexportujú alebo nereexportujú uvádzali častejšie podniky z Bratislavského (73%) a Trnavského (70%) kraja.

Podiely exportu na celkovom obrate podnikov boli rozčlenené nasledovne:

- Podiel exportu **nižší, ako je 10%** z celkového obratu firmy deklarovali najčastejšie stredné podniky s 40 až 49 zamestnancami (16%) a so sídlom v Žilinskom kraji (17%).
- **Menej ako 30%** tvorí podiel exportu na celkovom obrate firmy hlavne u stredných podnikov s 10 až 49 zamestnancami (13%), ďalej s 50 až 249 pracovníkmi (14%), vo firmách zameraných na priemyselnú výrobu (19%) a so sídlom v Trnavskom kraji (13%).
- **Menej ako 50%** z celkového obratu firmy tvorí export prevažne u podnikov zameraných na priemyselnú výrobu (11%), poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu (8%) a v Trenčianskom kraji (8%).
- Podiel exportu **nižší, ako 70%** z celkového obratu firmy, uviedli častejšie ako priemer za celoslovenský súbor firmy podnikajúce v oblasti priemyselnej výroby (6%) a so sídlom v Nitrianskom kraji (6%).

- **Viac ako 70%** podiel na celkovom obrate firmy, tvorí export u 7% oslovených firiem. Tieto sú častejšie s 50 do 249 zamestnancami (22%), zaoberajúce sa priemyselnou výrobou (22%) a podnikajúce v Žilinskom a Prešovskom kraji (po 11%).

Aký vysoký podiel tvorí export z celkového obratu malých a stredných podnikov? (údaje v %)						
	Odpovede:					
Počet zamestnancov v podniku	01	02	03	04	05	06
0 – 9	10	5	1	0	4	80
10 – 49	16	13	7	4	5	55
50 – 249	11	14	7	4	22	42
Hlavný druh činnosti podľa OKEČ						
priemyselná výroba	15	19	11	6	22	27
poľnohospodárska a potravinárska výroba	8	8	8	2	2	72
obchod	12	8	2	4	4	70
hotely/reštaurácie/pohostinstvo ^{*/}	25	0	0	0	0	75
stavebníctvo	11	7	1	0	2	79
doprava/pošta/telekomunikácie	4	4	2	2	9	79
peňažníctvo ^{*/}	15	0	0	0	0	85
iné	11	6	3	1	1	78
Kraj sídla podniku						
Bratislavský	10	9	2	2	4	73
Trnavský	7	13	4	0	6	70
Trenčiansky	12	12	8	2	10	56
Nitriansky	11	9	4	6	8	62
Žilinský	17	5	6	0	11	61
Banskobystrický	15	7	1	4	6	67
Prešovský	12	9	6	2	11	60
Košický	12	9	4	4	2	69
Celoslovenský priemer	12	9	4	2	7	66

Legenda:

01 – menej ako 10% z celkového obratu firmy

02 - menej ako 30% z celkového obratu firmy

03 - menej ako 50% z celkového obratu firmy

04 - menej ako 70% z celkového obratu firmy

05 – viac ako 10% z celkového obratu firmy

06 – firma neexportuje, resp. nereexportuje

^{*/} Vzhľadom na nízky počet respondentov, ktorí uviedli túto odpoveď sú údaje len orientačné

V. METODIKA VÝSKUMU

Terénna fáza výskumu bola realizovaná v dňoch od 13. do 28. novembra 2002 školenými externými spolupracovníkmi ÚVVM - anketármi technikou štandardizovaného rozhovoru.

Databázový súbor malých a stredných podnikateľov bol poskytnutý Sekciou metodiky a informatiky ŠÚ SR.

Výberový súbor bol utvorený stratifikovaným náhodným výberom z databázového súboru malých a stredných podnikateľov. Ako charakteristiky základného súboru boli vybrané dva znaky:

a) rozdelenie podnikov podľa počtu zamestnancov na:

- 01 = malé s počtom zamestnancov od 0 do 9 a od 10 do 49
- 02 = stredné, s počtom zamestnancov od 50 do 249

b) rozdelenie podnikov podľa hlavného druhu činnosti zapísaného do Obchodného registra, pričom kategorizácia hlavných činností bola nasledujúca:

- high-tech (NACE/OKEČ 24.4, 30, 32, 33, 35.3, 64.2, 72, 73)
- medium-tech (NACE/OKEČ 24, 39, 31, 34 – 37, 74)
- low-tech (NACE/OKEČ 15-23, 25-28, 40-45, 60-61.4)¹

Základný súbor bol rozdelený do 206 oblastí (strata) podľa okresov a hore uvedených dvoch charakteristík podnikov. Na generovanie výberového súboru bola použitá metóda optimálneho proporcionálneho stratifikovaného náhodného výberu.

Anketári obdržali zoznam podnikov, v ktorých mali realizovať rozhovory. Zoznam podnikov obsahoval dvojnásobný počet adries podnikov aby okrem určených podnikov mali k dispozícii aj náhradné adresy. Okrem toho mali anketári k dispozícii ako pomôcku pri rozhovoroch s respondentami list generálneho riaditeľa Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania, v ktorom bol objasnený projekt skúmania „Úroveň vybavenia malých a stredných podnikov informačnými a výrobnými technológiami“.

Návratnosť dotazníkov: Po zhodnotení úrovne terénnych prác a kontrole jednotlivých dotazníkov bolo na spracovanie odovzdaných 1 025 dotazníkov, čo predstavuje 71,9%-nú návratnosť z plánovaného rozsahu výberovej vzorky $n=1\,425$. Toto percento je najväčšie pri danom type výskumov v poslednom období, čo sme dosiahli operatívnym reagovaním na aktuálne problémy anketárov počas terénnej fázy výskumu.

Základné faktory, ktoré ovplyvnili návratnosť dotazníkov:

- zdĺhavé vyhľadávanie konkrétnych podnikov zvyšovalo náročnosť práce anketárov,
- niektoré podniky prestali existovať, alebo zmenili pôsobisko
- nepresnosti a neaktuálnosť v záznamoch databázového súboru malých a stredných podnikateľov.

Vzhľadom na určitý stupeň nepresnosti a neaktuálnosti údajov v databázovom súbore malých a stredných podnikateľov nie je možné presne stanoviť parametre základného súboru

¹ Z dôvodov komparability výskumu s ostatnými výskumami tohto typu bola z predchádzajúcich výskumov zachovaná stratifikácia, ktorú mali v dotazníku uviesť samotní respondenti: 01 = priemyselná výroba, 02 = poľnohospodárstvo/potravinárska výroba, 03 = obchod, 04 = hotely/ reštaurácie/pohostinstvo, 05 = stavebníctvo, 06 = doprava/pošta/telekomunikácie, 07 = peňažníctvo/poistovníctvo/ a 08 = iný druh činnosti.

pre znaky kraj, rozdelenie podnikov podľa počtu zamestnancov a rozdelenie podnikov podľa hlavného druhu činnosti zapísaného do Obchodného registra. Z uvedených dôvodov sa nedá vykonať korektná analýza reprezentatívnosti výberového súboru.

VI. ZHRNUTIE

- Súhrnne viac než polovica (54%) oslovených malých a stredných podnikateľov uviedla, že v rokoch 2000 až 2002 realizovala inováciu služieb pre zákazníkov, t.j. buď zaviedli úplne novú službu, alebo podstatne vylepšili už existujúcu službu pre zákazníkov. Necelá polovica skúmaných firiem (47%) buď zaviedla úplne novú technológiu alebo podstatne zlepšila existujúcu technológiu. Najmenší počet inovačných aktivít malých a stredných podnikov bol zameraný na inováciu výrobkov, čo súhrnne potvrdili viac než dve pätiny zodpovedných pracovníkov (42%).
- Viac než polovica (51%) oslovených malých a stredných podnikateľov uviedla, že trvalá inovačná aktivita je súčasťou dlhodobej podnikateľskej stratégie ich firmy.
- Viac než tri pätiny (62%) oslovených predstaviteľov malých a stredných podnikov, ktorí uviedli, že súčasťou ich dlhodobej podnikateľskej stratégie je trvalá inovačná aktivita, potvrdili, že táto ich inovačná aktivita je zároveň zaznamenaná v podnikateľskom pláne.
- Zaradenie trvalej inovačnej aktivity do dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy a zároveň aj následné zaznamenanie tejto tendencie v podnikateľskom pláne narastá s veľkosťou firmy.
- Najčastejšie uvádzaným prínosom zavedenia inovácií v malých a stredných podnikoch bolo zvýšenie obratu, čo skonštatovali takmer tri štvrtiny predstaviteľov oslovených firiem. Nasledovala úspora nákladov a zvýšenie exportu.
- V rokoch 2000 až 2002 boli najčastejšími iniciátormi inovácií v skúmaných malých a stredných podnikoch majitelia, resp. konatelia, alebo hlavní manažéri firmy. Uviedli to až štyri pätiny predstaviteľov oslovených malých a stredných podnikov. Necelá tretina firiem ako iniciátora ich inovačných aktivít uviedla zákazníkov, resp. odberateľov ich výrobkov alebo služieb. Zamestnanci podniku dali podnet na inovačné aktivity v približne v jednej štvrtine firiem.
- Vo výskume sa vyskytlo celkovo 16 podnikov, ktoré zároveň uviedli, že vo svojich inovačných aktivitách boli prví aj v rámci sektora v ktorom podnikajú, aj v rámci celého Slovenska. Najčastejším zameraním týchto firiem je priemyselná výroba a obchod a sídla prevažne v Bratislavskom a Trenčianskom kraji.
- Malé a stredné podniky ako najčastejšieho dodávateľa riešení pre svoje inovácie uvádzali vlastné vývojové strediská.
- Pre realizáciu inovačných aktivít najčastejšie využívajú malé a stredné podniky vlastné finančné zdroje, čo uviedlo až 90% oslovených respondentov.
- Najviac zástupcov podnikov deklarovalo, že v rokoch 2000 až 2002 predstavovali náklady ich firmy na inovácie menej ako 10% z celkového obratu firmy. Vo všeobecnosti môžeme skonštatovať, že malé a stredné podniky vynakladajú pomerne nízky podiel z obratu na inovačné aktivity.

- Na Slovensku výrazne prevažujú podniky, ktoré ešte stále nevlastnia certifikát na systém kvality (74%), vlastní ho iba štvrtina malých a stredných podnikov.
- Vo viac než troch štvrtinách (76%) oslovených malých a stredných podnikov nie sú pracovníci, ktorí si na náklady firmy v rokoch 2000 až 2002 zvyšovali kvalifikáciu v minimálne štvortýždňovom kurze. Potvrdilo sa, že z počtu pracovníkov, ktorí sú poverení a zodpovední za inovačný proces v podniku si iba 37% zvyšovalo v rokoch 2000 až 2002 svoju kvalifikáciu na náklady podniku.
- Viac než štyri pätiny malých a stredných podnikov si nedali urobiť žiadny marketingový prieskum. Potvrdila sa tendencia, že čím väčšia je oslovená firma, tým náchylnejšia je na činnosti zamerané na vlastný rozvoj, za aký považujeme aj marketingový prieskum. S počtom zamestnancov rastie aj pravdepodobnosť výskytu takejto aktivity firmy. Oproti celoslovenskému priemeru si marketingový prieskum častejšie dali robiť podniky zamerané na priemyselnú výrobu, poľnohospodárstvo, resp. potravinársku výrobu, stavebnú činnosť a podniky sídlia v Trnavskom a Bratislavskom kraji.
- Tretina podnikov (33%) skonštatovala, že nie sú členmi žiadnej podnikateľskej a stavovskej organizácie, 18% predstaviteľov podnikov sa nevedelo vyjadriť a viac než polovica oslovených malých a stredných podnikov (58%) potvrdilo, že je členom niektorej podnikateľskej a stavovskej organizácie alebo združenia.
- Najviac malých a stredných podnikov je združených v Slovenskej obchodnej a priemyselnej komore.
- Najväčší podiel oslovených podnikov uviedol, že z uvedených podnikateľských a stavovských organizácií nezískali žiadnu podporu. Spomedzi oslovených podnikov, najčastejšie získali akýkoľvek druh podpory od svojej podnikateľskej alebo stavovskej organizácie predovšetkým stredné podniky s 50 až 249 zamestnancami, ďalej firmy zamerané na dopravu, pošty a telekomunikácie a sídlia v Trnavskom kraji.

VII. ZOZNAM GRAFOV

Graf č. 1: Je alebo nie je trvalá inovačná aktivita súčasťou dlhodobej podnikateľskej stratégie firmy.....	10
Graf č. 2: Má alebo nemá firma pracovníka, ktorý je zodpovedný za inovačný proces?.....	11
Graf č. 3: Aký prínos pre malé a stredné podniky znamenalo zavedenie inovácie.....	13
Graf č. 4: Kto dal podnet na inovácie, ktoré sa v malých a stredných podnikoch uskutočnili?.....	15
Graf č. 5: Boli malé a stredné podniky pri zavedení inovácií prvé v rámci sektora, v ktorom podnikajú, alebo v rámci celého Slovenska?.....	16
Graf č. 6: Dodávatelia konkrétnych riešení pre inovácie v malých a stredných podnikoch na Slovensku.....	17
Graf č. 7: Aký percentuálny podiel z obratu malých a stredných podnikov predstavovali náklady na inovácie v rokoch 2000 až 2002.....	20
Graf č. 8: Majú malé a stredné podniky certifikát na systém kvality?.....	22
Graf č. 9: Majú malé a stredné podniky pracovníkov, ktorí si na náklady firmy v rokoch 2000 až 2002 zvyšovali kvalifikáciu v minimálne štvortýždňovom kurze?.....	24
Graf č. 10: Nechali si malé a stredné podniky na Slovensku v rokoch 2000 až 2002 urobiť marketingový prieskum?.....	25
Graf č. 11: Majú malé a stredné podniky členstvo v podnikateľských a stavovských organizáciách a združeniach?.....	27
Graf č. 12: Aký druh podpory malým a stredným podnikom poskytli ich podnikateľské a stavovské organizácie pri inovačných aktivitách?.....	30
Graf č. 13: Aký vysoký podiel tvorí export z celkového obratu malých a stredných podnikov?.....	31

KONTAKTNÁ ADRESA:

NÁRODNÁ AGENTÚRA PRE ROZVOJ MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA
EURO INFO CENTRE SK - 672 Bratislava,
Prievozská 30, 821 05 BRATISLAVA 2, SLOVAK REPUBLIC

Tel.: 02 / 53 41 73 28, 53 41 73 33, 53 41 97 73, 53 41 73 06, 53 41 97 74

Fax: 02 / 53 41 97 72, 53 41 73 39

Internet URL: <http://www.nadsme.sk>

e-mail: agency@nadsme.sk, eicsk672@nadsme.sk